

könyv
könyvtár
könyvtáros

1995
március

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS

1995. március

Tartalom

Könyvtárpolitika

Dán Krisztina: Készülőfélben az iskolai könyvtárak tárgyszójegyzéke	3
Csík Tibor – Varga Katalin: Magyar képző- és iparművészeti tárgyszó- jegyzék	10
Tóth István: Program iskolai könyvtárak számára	24

Extra Hungariam

Roger Thomas: Amerikai könyvtárak – magyar könyvtárak	28
--	----

Fórum

A Bizottság válasza	31
Máder Béla: Kiegészítés	32
Maruszki József: Gyakorlatias gondolatok a „túlhízaltságról”	36

Konferenciák

Berke Barnabásné – Koltay Tibor: Library Networking in Europe	40
--	----

Könyv és Nevelés

Kelemen Elemér: Alapítvány a magyar iskola milleniumának szolgálá- tában	47
--	----

Nyilatkozat	53
--------------------------	----

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz	54
--	----

Lapunk e számában Sipos Lídla festőművész grafikai szerepelnek

---

From the contents

- Krisztina Dán*: The list of subject headings for school libraries is in preparation (3);
Tibor Csík – Katalin Varga: The Hungarian list of subject headings on fine arts and applied arts (10);
József Maruszki: On oversize library holdings (36);

Cikkeink szerzői

Dán Krisztina, az FPI munkatársa; *Berke Barnabásné*, az OSZK fősztályvezetője; *Csik Tibor*, az MKM munkatársa; *Kelemen Elemér*, az OPKM c. főigazgatója; *Koltay Tibor*, a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Központi Könyvtárának igazgatója; *Máder Béla*, a JATE Központi Könyvtárának igazgatója; *Maruszki József*, az FSZEK XIV. kerületi főkönyvtárának igazgatója; *Tóth István*, a budapesti Táncsics Gimnázium könyvtárostánára; *Varga Katalin*, az MKM munkatársa

Szerkesztőbizottság:
Maurer Péter elnök

Domsa Károlyné, Poprády Géza, Tóthné Környei Márta

Szerkeszti:
Vajda Kornél

A szerkesztőség címe: 1054 Bp., Hold u. 6. – Telefon: 153-3763

Közreadja: a Könyvtári és Informatikai Kamara, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium, az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, az Országos Széchényi Könyvtár

Felelős kiadó: **Poprády Géza**, az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Készült az OSZK Nyomdaüzemében

Felelős vezető: **Burány Tamás**

Terjedelem: 5,7 A/5 kiadói ív. Munkaszám: 95.069

Lapunk megjelenéséhez támogatást kaptunk a Nemzeti Kulturális Alaptól

Terjeszti az Országos Széchényi Könyvtár

Előfizetési díj 1 évre 2400 forint. Egy szám ára 200 forint

HU-ISSN 1216-6804

Készülőfélben az iskolai könyvtárak tárgyszójegyzéke

Megszületett az ötletterv...

A számítógépesítés fokozatos iskolai könyvtári térhódításával újabb, hatásos lehetőség nyílt meg a zömében feldolgozatlan állományok formai, tartalmi feltárására. A dokumentumok formai jellemzőinek géprevitele mellett azonban egyre több problémát okozott a tematikai feltárást megbízhatóan garantáló és a számítástechnikai környezethez természetesen idomuló segédeszköz hiánya. Egyesek egyszerűen figyelmen kívül hagyták a tartalmi feltárás szakmai követelményét (hiszen a számítógép alkalmazása előtt is erejüket meghaladó feladatnak tekintették), mások rövidített ETO jelzetekkel próbálták meg az állomány – általában kisebb hányadát – tematikailag hozzáférhetővé tenni, és végül néhányan szabad, kötetlen tárgyszavazással oldották meg a feladatot, vállalva annak minden esetlegességét, következetlenségét.

Közben az iskolák növekvő dokumentumvagyonában még a könyvtárostanár is egyre nehezebben igazodik el. A jelenleg kb. 31 millióra becsülhető iskolai könyvtári könyvállomány mellett fokozatosan gyarapodik a nem nyomtatott dokumentumok választéka, mennyisége és gyakorlatilag ezekkel együtt szinte teljességgel megoldatlan a sajtótermékek tartalmi feltártsága. Megfelelő szakmai műszerezettség híján tehát még a meglévő ismerethordozókat sem tudják az iskolák, iskolai könyvtárak hatékonyan hasznosítani.

A megnövekedett önállóságukkal élő, élni akaró iskolák, pedagógusok pedig egyre nagyobb mértékben igénylik (s a jövőben még inkább fogják igényelni) a helyi tantervkészítéshez, a tananyag, módszerek, taneszközök szabad megválasztásához, alkalmazásához szükséges forrásokat, információkat, a jól felszerelt, sokoldalúan feltárt iskolai könyvtár szolgáltatásai. E szükségletek várhatóan **ki fogják követelni** előbb utóbb az iskola és iskolán kívüli gyűjteményekben rejlő szellemi értékek, információk gyors, pontos előhívhatóságának tájékoztató segédleteit. De az információszerzés korszerű technikai eszközének iskolai jelenlétére a tanulók önálló tájékozódásra nevelése szempontjából is elengedhetetlenül szükség van. A könyvtári katalógusok, adatbázisok használatának elsajátítása nélkül aligha lehet tanulóinkat a világban jól tájékozódó felnőttekké nevelni. Egyre kevésbé lehet a tanulmányokhoz szükséges ismeretek különböző forrása-
inak véletlenszerű kiválasztására hagyatkozni. A cél valóban az lenne, hogy az iskolai könyvtárat használók is minél rövidebb úton jussanak el a legmegfelelőbb információforrásokhoz, meghagyva ezzel ez idő nagyobb hányadát a dokumentumok felhasználására, a megszerzett ismeretek kreatív alkalmazására.

Tárgyszójegyzék a tervezés időszakában

A célirányosan, folyamatosan fejlesztett és sokoldalúan feltárt „műszerezett” könyvtár, könyvtári állomány célképe vezérelt bennünket, amikor jó két esztendeje ötlettervet dolgoztunk ki a Fővárosi Pedagógiai Intézet szakmai műhelyében az iskolai könyvtárakban széleskörűen hasznosítható általános tárgyszójegyzék kidolgozására.

Ezt megelőzően gondosan körüljártuk a témát: a tapasztalatok alapján az Új Könyvekben (röv. UK-ban) régóta alkalmazott tárgyszójegyzéket nem tartottuk kielégítő megoldásnak, az egyes szakterületek tezauruszai pedig túlságosan részletezőek voltak (beleértve a pedagógiai tárgyszójegyzéket is!) a nemzeti általános tárgyszójegyzék megvalósítása pedig akkor (s még ma is) meglehetősen távolinak látszott.

A téma hazai és külföldi szakirodalmát gondosan tanulmányozva kiderült, hogy a nyugati országok iskolai könyvtárügye is hasonló problémával küszködik vagy nemrégiben állították össze a közoktatási intézmények könyvtári használatára szánt tárgyszójegyzéket. Tudomásunk szerint Norvégiában, Nagy-Britanniában, Németországban készült ilyen vállalkozás, többnyire a 80-as években megindult elektronizáció elterjedésével párhuzamosan.

Szakmai program

Rövid előkészítő időszak után az ötlettervből részletesen kidolgozott szakmai program készült intézményünk könyvtárának közreműködésével. Elgondolásainkat az alábbiakban összegezhetnénk:

- a pedagógiai szakmában és a közismereti tárgyakban megjelenő fogalmak kiemelésével és szakszerű szótárba rendezésével megoldhatónak látszik az állományok egységes tartalmi feltárása és dokumentumok gyors, pontos tematikai visszakерeshetősége,

- a tárgyszójegyzék a könyvtárhasználók számára közelálló, a mindennapi iskolai gyakorlatban alkalmazott fogalmi rendszerre épülve, szókészlete gyakorlatilag megegyezne a közismereti tárgyak tantervekben, tankönyvekben, tanári kézikönyvekben és természetesen az adott szakterületek fogalomtáraiban, szakirodalmában előforduló legfontosabb szakszókinccsel.

A szókincs végleges kialakításához feltétlenül célszerűnek (elkerülhetetlennek) látszik, hogy a minden iskolában közös tantervi követelményrendszer (NAT) végleges változatának fogalmi szókészletével is egyeztessük a szótár anyagát, hiszen ez fejezi ki a közeljövőben kötelezően oktatandó, és elsajátítandó, korszerű, aktuális műveltség tartalmakat. Ez a lexikális „behasonlítás” fontos, nélkülözhetetlen – és jelentős munkatöbbletet kívánó – fázisa lesz még a tárgyszójegyzék végső kialakításának,

- a tárgyszavak gyűjtésének mélysége jelentette az egyik legnehezebben megoldható problémát: a válogatásban természetesen az iskolai szempontok lehettek a döntőek, tehát a tárgyszójegyzéknek olyan mélységben kell tartalmaznia az egyes szakterületek szókincsét, ameddig azok az iskolai munkában, a könyvtári kereső-kutató munkában használatosak, illetve, ameddig a legnagyobb iskolai

könyvtári állományok tartalmi választéka, tartalmi differenciáltsága fedezetül szolgálhat, tényleges értelmet (értelmes szerepet) adhat a tárgyszavaknak. (A funkciótlannal speciális tárgyszavak csak zavaróan felduzzasztott szókészletet eredményezhetnek.)

Ma már elmondhatjuk a gyűjtés tapasztalatai alapján, hogy talán ennek a racionális egyensúlynak a megteremtése okozta a legtöbb gondott gyűjtő és szakértő részére egyaránt.

– A tárgyszójegyzék terjedelmét az eredeti tervek szerint 8–10 000 egységben maximáltuk. A tárgyszójegyzék első változata kb. 6500 szócikket ölel fel, de minden valószínűség szerint bizonyos területeken a gyakorlati alkalmazás a szókészlet bővítését fogja eredményezni. Ez a tárgyszómennyiség nem tartalmazza a személy, illetve testületi, a földrajzi és kronologikus neveket.

– A hazai és iskolai gyakorlatban is tudva lévő, hogy leginkább az ETO rendszere szolgált a raktári rend és a tartalmi feltárás alapvető rendező elvül. Ha az iskolai könyvtárak áttérnek is a tárgyszórendszerre, az állomány raktári elrendezésében továbbra is az ETO-t fogják alkalmazni. Másrészt az is bizonyosnak látszik, hogy a magyar könyvtári rendszerben még sokáig használatos marad az egyetemes tizedes osztályozás – tehát a tanulókat az iskolában ennek a rendszernek a használatára is fel kell készíteni. A két rendszer összekapcsolása tehát szükségesnek látszik. Ennek érdekében a tárgyszavak ETO ekvivalensét is fel kell tüntetni (amennyiben ez lehetséges!). Pedagógiai hasznán túl ilyen módon esetleg megoldható az egyes szakterületek szókészletének ellenőrzése is.

– A tárgyszójegyzék a legkülönbözőbb dokumentumokban megragadható közös tartalom, egységes meghatározására, egyszerű, természetes kifejezésére alkalmas. Használatának különösen jelentős hozadéka lehet a tömegkommunikációs csatornák (sajtó, TV, rádió) útján belépő friss, aktuális információk, tematikai feltárása és beépíthetősége az iskola mindennapi munkájába. Egységesítő szerepe mellett lényegi jellemzője ugyanis a tárgyszórendszernek, hogy képes rugalmasan befogadni az általa közvetített új fogalmakat, szóhasználatot. Ez természetesen szükségessé teszi a tárgyszójegyzék folyamatos karbantartását, korrekcióját, rendszeres újradátumát.

– A tárgyszójegyzék **három szerkezeti elemből épül fel**: a tárgyszavak **alfabétikus elrendezésű szótárából**, amely könnyen kezelhető, természetes nyelvi elemekből építkezik (a lexikai egységek mellett tartalmazza azok értelmezőjét és a szükséges utalásokat, valamint a tárgyszó ETO ekvivalensét), a **szakesoros részből**, amely tematikus függőségében tekinti át a tárgyszavakat és a **részletes használati utasítást** (útmutatást).

– Tervünk gyakorlati jelentősége túlnő egy adott intézmény (típus), település érdekein. Országos érdeklődésre számottartó hiánypótló vállalkozásról, **valamennyi iskolatípusban jól használható**, a könyvtári munkálatok hatékonyságát javító **szakmai eszközről van szó**. Nem vállalkozhattunk azonban a szakképző intézmények szakirányú anyagának megfelelő tárgyszóanyag összeállítására.

Hol tartunk most?

Ötlettervtől a próbajáratig (1993 őszétől 1994 decemberéig)

Az előzetes ötletterv és a részletes szakmai program kidolgozását követően (Tari István – Dán Krisztina) megindulhatott a vállalkozás anyagi alapjának előteremtése és a kivitelezés szakmai lépéseinek kidolgozása, megszervezése.

Az 1993/94-es tanévben többszöri próbálkozás után elnyertük a „**Szerencsejáték Alapítvány és a Pro Scholis Urbis Alapítvány**” induláshoz szükséges – anyagi támogatását. Az FPI égisze alatt szervezett Könyvtárostanárok Alkotóköre tagjaiból verbuválódott a gyűjtők köre. Nagy tapasztalatokkal rendelkező könyvtárostanárok hét fős munkacsoportja szakterületi bontásban közel fél éven keresztül végzett kutató gyűjtőmunkájának köszönhető a kb. 6500 tételre tehető szókészlet. A szakmai lépéseket a tárgyszó adatlapot, a gyűjtési útmutatót felkért szakértők (Tóthné Környei Márta (OPKM) és Ládi László (ELTE)) dolgozták ki és ők irányították rendszeres összejövetelek és konzultációk formájában a szakmai munkát. Fontos fázisa volt e folyamatnak a gyűjtéshez szükséges szakterületi források összeállítása. Ezt követően került sor az összegyűjtött tárgyszavak ellenőrzésére, fogalmi egységesítésére, a tárgyszavak adatbázisba szervezésére, az utalások kijelölésére, **végül 1994 decemberére elkészült az iskolai könyvtári tárgyszójegyzék kipróbálásra alkalmas első változata**, amely tartalmazza a tárgyszavak alfabétikus elrendezésű szótárát a szükséges utalásokkal és a használatba vételhez nélkülözhetetlen utasításokat. Az utolsó munkafázis elvégzéséhez a MKM-től kaptunk újabb anyagi támogatást 1994-ben.

Közeli tervünk:

kipróbálástól a végleges változat közreadásáig (1995 februárjától 1995 decemberéig)

Az első verzióval megindulhat 1995 februárjában öt munkatárssal és öt budapesti iskolában a tárgyszójegyzék minőségi próbajárat. A négy hónapra tervezett munkálatok során – becsült adataink szerint – kb. 4–5000 féle dokumentum (cím) tárgyszavazásának tapasztalatai alapján megszülehetnek tárgyszókincs megerősítését, korrekcióját szolgáló javaslatok, melyek kritikai „átfésülé-

se” és szakértői átvezetése után megoldható a szótár fogalmi és szerkezeti véglegesítése.

Ezt követően, illetve ezzel párhuzamosan kerülhet sor az ún. **szakrendi/szakcsoportos rész** szerkesztési rendezőelvének kialakítására, és a tárgyszavak ennek megfelelő rendszerbe szervezésére. Ma még nem dőlt el véglegesen, hogy milyen szakrendi csoportosítás lenne alkalmas az anyag (a tárgyszavak) tartalmi elrendezésére. Célravezetőnek látszik a **Nemzeti Alaptanterv** követelményrendszerének műveltségterületei (10 csoport) illetve azok részterületei (18 alcsoport) alapján tartalmi szerkezetet képezni. Nyilván sokféle szakmai szempont átgondolása után döntenek a szakterület felelősei, ami azonban máris egyértelműen e megoldás mellett szólhat, az a könyvtárhasználók jövőben várható keresési szempontjai, kereső logikája. Mindenesetre meg kell várnunk a NAT követelményrendszer társadalmi vitát követő átdolgozását, a végleges változat (ezen belül a tartalmi struktúra) elfogadását.

Természetesen a Tárgyszójegyzék kiegészül a *használati utasítás*-sok-sok példával illusztrált útmutatásaival.

Végül a tárgyszó alá rendezés munkálatainak elvégzése után **nyomatott és számítógépes verzióban megjelenhetne 1995. decemberében az iskolai könyvtárak tárgyszójegyzékének végleges változata**. E munkálatok befejezésére azonban csak újabb anyagi támogatások esetén tudunk vállalkozni, amelyet továbbra is az MKM részéről remélhetünk.

Távolabbi tervünk: a tárgyszójegyzék általános körű bevezetése (1996)

A tárgyszójegyzék közreadása után kerülhet sor általános körű, országos bevezetésre, amit úgy képzelünk el, hogy Budapesten és az ország különböző régióiban 10–15 iskolai könyvtár önkéntes vállalkozás útján – megbízást kapna a referencia bázis feladatainak ellátására. (Ez természetesen csak megfelelő fejlesztési garanciák mellett valósulhat meg!) Központi tanfolyami felkészítés után

a bázishelyek elláthatnának a vonzókörükbe tartozó iskolai könyvtárak tájékoztatását, szakmai segítségét a tárgyszójegyzék további alkalmazásában. A kijelölt könyvtárak másik feladata az lenne, hogy javaslataikkal tovább segítsék a tárgyszójegyzék folyamatos bővítését, karbantartását, amelynek koordinálását, összefogását a Fővárosi Pedagógiai Intézet, vagyis intézetünk könyvtára vállalná, és – megfelelő anyagi garanciák mellett – itt születhetne meg a tárgyszójegyzék javított, bővített újabb kiadása – várhatóan 98–99 tájékán.

Az alkalmazó munkatársaknak azonban nemcsak a tárgyszójegyzék könyvtár-szakmai használatát kell elsajátítaniuk, hanem azokat a pedagógiai módszereket is, amelyekkel rá tudják vezetni a tanulókat a tárgyszó szerinti keresésre. Ez azt jelenti, hogy a könyvtárostánárnak és a nevelőtestület tagjainak meg kell tanítaniuk a tanulókat arra, miként lehet információs szükségleteiket, keresési szempontjaikat gyorsan és pontosan a jegyzékbe foglalt tárgyszavakkal kifejezni és ennek alapján a könyvtár számítógépes katalógusaiban, adatbázisaiban a megfelelő dokumentumokhoz eljutni.

A tárgyszójegyzék helye az iskolai könyvtárak átfogó számítógépesítési programjában

Bár a tematikai feltárás tárgyszavas módja hagyományos könyvtári technológiával is alkalmazható, igazából ez a műszer számítógépesítéssel egybekötve kamatoztatható. Horváth Tibor általános tárgyszójegyzéket sürgető írása és még később Rónai Tamás elemző cikke is arra utal, hogy a számítástechnikai környezethez igazából a tárgyszó szerinti feltárás, keresés simulhat. „Az általános tárgyszó rendszer hiánya immár az adatbázisok építésének ezáltal az elektronizáció további térhódításának legfőbb akadálya.” – hangsúlyozza Horváth Tibor tanulmányában. S ez még akkor is így van, ha az iskolai könyvtári területre próbáljuk leszűkíteni a fenti elvet.

Látnunk kell tehát az összefüggéseket a tárgyszójegyzék elkészítése, alkalmazása és az iskolai könyvtárak informatikai fejlesztése között.

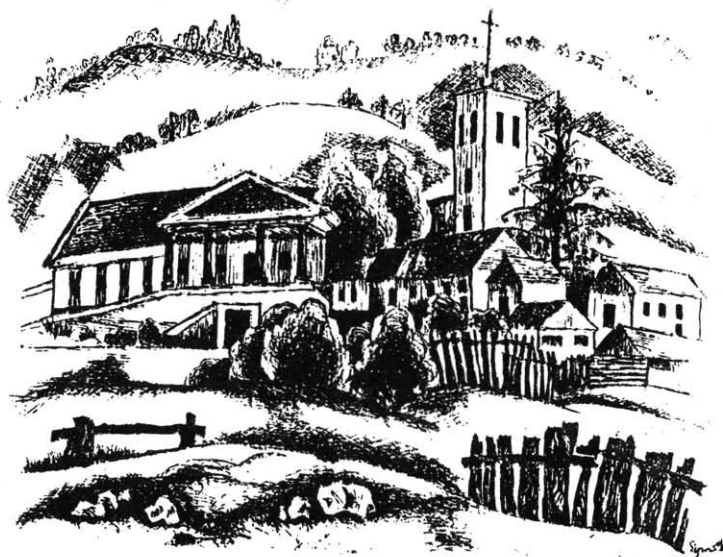
A fentiekben ismertetett munkálatok ugyanis perspektívikusan egy átfogó iskola (könyvtári) informatikai programban kaphatnak igazi funkciót, értelmet.

Terveink kezdettől kapcsolatban álltak/állnak az iskolai könyvtárak fokozatos számítógépesítésével. Az elmúlt öt-hat évben egyre több budapesti közép- és általános iskolában vettek számítógépet és integrált könyvtári programot (többnyire a Mohai Lajos által kifejlesztett SZIRÉN-t) a könyvtár részére. Ezzel párhuzamosan megindult 1991-től visszamenőleg a magyar könyvkiadást felölelő bibliográfiai adatbázis összeállítása, közreadása, amely egyrészt bibliográfiaként, másrészt a leltári számok feltüntetésével a könyvtár katalógusaiként funkcionálhat.

A teljes könyvkiadást átfogó adatbázis mellett azonban feltétlenül szükségesnek látjuk egy olyan szűkebb, 2–3 ezer címre szorítkozó adatbázis kiépítését is, amely a NAT követelmények helyi megvalósításához nélkülözhetetlen információhordozókat (könyvek, audiovizuális anyagok, számítógéppel olvasható dokumentumok) tartalmazná feldolgozva és (az általunk készített tárgyszójegyzékkel) tárgyszavazva. Egy ilyen segédeszköz az iskoláztatás első tíz esztendejében biz-

tosítaná az iskolákban a tananyagot képező, illetve azzal szoros összefüggésben álló dokumentális háttér gyors visszakereshetőségét a könyvtárostánár és a potenciális könyvtárhasználók (nevelő, tanuló) részére. Még az is elképzelhető, hogy egy ilyen adatbázis – külföldi mintára – a pedagógiai használhatóságra (példányszám szükségletre) is adna útmutatásokat. Mindenesetre támpontokat jelenthetne valamennyi iskola részére az állomány további alakításához (tehát deziderátaként is működhetne), másrészt orientálhatná a kiadókat is az iskolai oktatásban nélkülözhetetlen anyagokról. Az adatbázis tehát a tantárgyi ajánló bibliográfiaként működhetne és saját katalógusként is a leltári számok feltüntetésével. Végül – és nem utolsó sorban – kitűnő eszközül szolgálhatna a tanulók informatikai képzésében arra, hogy megtanulják az adatbázisban való keresés technikáját – és ezzel a számítástechnika egyik leghatékonyabb gyakorlati alkalmazási lehetőségével ismerkedhetnének meg. A NAT-hoz kapcsolódó bibliográfiai adatbázis elkészítése, gondozása, folyamatos (éves, féléves) kiegészítése egyébként felelősségteljes munka, nagy szakmai hozzáértést igényel, így feltétlenül egy nagyobb intézményhez kötött központi szolgáltatás formájában látszik megvalósíthatónak.

A fenti gondolatmenetünkből logikusan következik, hogy a felsorolt segéd-eszközök munkálatait egy komplex könyvtár-informatikai fejlesztés rendszerében kell elhelyeznünk. Bár a részletes program elkészítésével adós még a szakma (a szakmai szervezetek), annyit már most is jelezhetünk, hogy várhatóan ennek keretében kell majd az iskolai könyvtárakat egységes, megfelelő hardver ellátottsághoz juttatni és – lehetőleg – jutányos áron megajánlani részükre a könyvtári munkafolyamatok számítógépesítését szolgáló, iskolai célokra kifejlesztett programo(ka)t, és biztosítani részükre az állományok feltárásához szükséges rekordokat... folytathatnánk a sort az iskolai állományokon túlmutató külső adatbázisokkal, amelyek megsokszorozhatják az iskolai könyvtár tájékoztató

lehetőségeit, s amelyek egyelőre géppel olvasható dokumentumok formájába, később – remélhetőleg – online úton is hozzáférhetővé válhatnak iskoláinkban.

Természetesen ezek a fejlesztési irányultságok nagymértékben összefüggnek az iskolák informatikai szemléletének színvonalával, azzal a kérdéssel, hogy mennyire igénylik, képesek-e befogadni, integrálni tevékenységükbe a korszerű információs technológiát és az általuk közvetített ismereteket. S természetesen függ a tervezet realizálása az állami, helyi fenntartói megítéléstől, anyagi lehetőségektől.

Mindenesetre a fejlődésben előttünk járó nemzetközi tapasztalatai és a NAT – társadalmi és individuális szükségletekből eredő – követelményei is arra utalnak, hogy az iskolák informatikai infrastruktúrájának kifejlesztése, korszerűsítése elodázhatatlan feladataink közé kell hogy tartozzék, ha tanulóinkat valóban tájékozódni akaró és tudó, önképzésre képes felnőttekké kívánjuk nevelni.

Dán Krisztina

Magyar képző- és iparművészeti tárgyszójegyzék

A megvalósíthatósági tanulmány rövidített változata

A Magyar Képzőművészeti Főiskola Könyvtára és a Magyar Iparművészeti Főiskola Könyvtára a szolgáltatások színvonalának emelése érdekében közös fejlesztésbe kezdett, amelynek célja egy integrált könyvtári rendszer kiépítése. Az ehhez csatlakozó háttérmunkálatok sorában első helyet kapott egy korszerű tárgyszójegyzék létrehozása, amely a két intézményben folyó tartalmi feltárás és visszakeresés hatékony eszköze kíván lenni. (A továbbiakban a tárgyszót tekintjük a szabályozott nyelvű osztályozásban az ismérvek nyelvi kifejezésének.) Jelen tanulmány az új tárgyszójegyzék kialakításának indokait és az ezzel kapcsolatos munkálatok menetét vázolja fel.

A két gyűjtemény kb. 50–50 ezer könyvtári egységet tartalmaz. Ennek több, mint 70%-a könyv és évkönyv, kb. 10% folyóirat, ezen kívül kiállítási katalógusok és nem hagyományos dokumentumok (videó, hangzóanyag stb.). A gyarapodás intézményenként 1–2 ezer egység évente. Várható, hogy a jövőben a nem hagyományos hordozójú dokumentumok száma növekedni fog.

A Magyar Képzőművészeti Főiskola Könyvtára állományának közel 50%-a, a Magyar Iparművészeti Főiskoláéna mintegy 60%-a művészeti tárgyú. A második legnagyobb állományrészt a társadalomtudományok és a nyelvészet teszik ki (több, mint 30%). A természettudományok, alkalmazott tudományok és a szépirodalom 10%- körül van képviselve. A felhasználói igények kielégítésében különös jelentősége van a képközlő dokumentumoknak.

Mindkét helyen tervezik az intézményben oktató tanárokról szóló adattár kialakítását. Ugyancsak fontos, hogy a gyűjteményekben külön rész foglalkozzon az intézményekre vonatkozó fontosabb adatokkal is.

A számítógépes integrált könyvtári rendszer lehetővé teszi, hogy egy rendszeren belül kezeljék a könyvtár saját állományát reprezentáló és a külső forrásokból származó szurrogátumokat.

Egy oktatási intézményben elsődleges fontossággal bírnak az oktatás számára készült irodalmak (tankönyvek, jegyzetek ill. ilyen szerepű művek) és az oktatási segédletek. Reprezentálni kell az oktatott ismereteket általánosan leíró, rendszerező munkákat. E művek érvényessége az esetek többségében független megszületésük idejétől. Szintén alapvető az oktatás megkövetelte faktografikus információk megléte.

Gyűjteni kell természetesen az általános tájékozódáshoz szükséges referenzanyagokat, a társadalom- és természettudományok legfontosabb kézikönyveit, különös tekintettel azokra a részterületekre és témákra, amelyeket a képzés érint.

Mindezeken felül fontos, hogy megtalálhatók legyenek a szorosan vett tananyagokon túli ismeretek megszerzését lehetővé tevő publikációk, valamint a könyvtárakban és információszervezetekben való tájékozódáshoz nélkülözhetetlen eszközök. Az intézményekben speciális igény van a műalkotások képi megjelenítésére.

A kutatás ezen túlmenően specifikus információkat is igényel, függetlenül attól, hogy azok mely dokumentumokban és hol fordulnak elő. Ezek az információk a dokumentumszintűnél mélyebb föltárást kívánnak. Ugyancsak fontos a nagyobb dokumentumbázis. A gyűjtemény lehetőleg az adott téma teljességére (világviszonylatban) adjon rálátást szurrogátum szinten. Érdeklődésre tarthatnak még számot a műtárgyak történetére, a műtárgykereskedelemre, az intézmény történetére stb. vonatkozó adatok is.

A művészeti alkotómunkát végzők speciális igényei lehetnek a technikai és ikonográfiai, faktografikus információk.

A Magyar Képzőművészeti Főiskola Könyvtára egy múlt századi raktározási táblát használ, amely a német művészetelmélet hatásait tükrözi. A könyvek polcokon való elhelyezése ma is e tematikus csoportosítás szerint történik. Az azóta létrejött ismeretkörökkel természetesen folyamatosan bővítik. Az állomány téma szerinti föltárásához az Egyetemes Tizedes Osztályozást (ETO) alkalmazzák. Az ETO a 19. századi szemlélet alapján épül föl, melybe nehéz beilleszteni az új művészeti ágakat és esztétikai szempontokat. Hierarchikus felépítése túl merev. A jelzetek révén a szurrogátum elérése közvetett, és a jelzetszerkesztési szabályok miatt nem felhasználóbarát. ETO-val a számítógépes visszakeresés nehézkes. 1992-től a UDCC felfüggesztette az ETO teljes kiadását. A könyvtár állományát föltáró szakkatalógus csak 1989-től teljes. A számítógépes adatbázis szurrogátumaiban 1989-től szabad tárgyszavazást alkalmaznak.

A Magyar Iparművészeti Főiskola Könyvtárának rendelkezésére áll egy részterület, az ipari formatervezés tezaurusza. Nagy fogalmi bázison, mély logikai szabályozottsággal tárja fel az ipari formatervezés fogalomrendszerét az MSZ 3418-76-os, a Magyar nyelvű információs tezauruszokról szóló szabvány alapján. 2528 deskriptort és 2371 nemdeskriptort tartalmaz. A tárgyszókatalógusban és a számítógépes adatbázis szurrogátumaiban szabad tárgyszavazást alkalmaznak. A szabadpolcos állomány mintegy 15 átfogó témakör szerint csoportosított.

Egységes információkereső nyelv igénye

A két intézmény feladatai és gyűjteménye sok tekintetben hasonló ill. azonos. Együtt alkalmasak arra, hogy a képző- és iparművészet országos információs bázisát adják. Ehhez egységes feldolgozás, ezen belül tartalmi feltárás szükséges. A közösen bevezetendő integrált számítógépes könyvtári rendszer is a feldolgozás szabványosítását kívánja. Ezért olyan információkereső nyelvet kell választani, amely mindkét intézmény számára az egységes tematikus feltárást lehetővé teszi.

Ugyanakkor figyelembe kell venni a már meglévő tartalmi reprezentációkat, tehát egyfajta folyamatosságot, átmenetet biztosítani kell. Az információkereső nyelv további feladata, hogy kapcsolódjon a szakterület nemzetközileg elfogadott osztályozási rendszereihez.

A vezetőség a nyelvi alapú tartalmi feltárás mellett döntött.

Az információkereső nyelv tárgya:

Képző- és iparművészet, építészet, video- és filmtechnika, tervezőgrafika, szcenika, restaurálás.

Az anyagi kultúrának, a népművészetnek és mitológiának az előbbiekkal érintkező területei. Művészettörténet, -elmélet, esztétika.

Pedagógia, pszichológia, a két intézményben folyó oktatáshoz és tanárképzéshez. Határterületek.

A feltárandó dokumentumok köre és a feltártság mélysége:

Az igények és lehetőségek figyelembevételével a könyvek, évkönyvek, videók, CD-k és nyelvkazetták tartalmi feltárását, valamint a folyóiratok tematikus csoportosítását kell megoldani.

A jelenlegi körülmények között csak a könyv és könyvjellegű dokumentumok feltárására ill. a folyóiratok profiljának megnevezésére van lehetőség. A tárgyszójegyzéknek azonban alkalmasnak kell lennie egy majdnani analitikus feldolgozásra is.

A tárgyszavas információkereső nyelv

1. A tárgyszavas osztályozás kiválasztása

A fenti szempontok alapján választható ki a tárgyszavas információkereső nyelv.

Rendelkezésünkre áll Toni Peterson szerkesztésében, a Getty Művészettörténeti Információs Program által 1990-ben kiadott Art and Architecture Thesaurus (a továbbiakban AAT). A módosított, átdolgozott változat 1994-ben jelent meg.

Az AAT az angolszász, ezen belül is az amerikai terminológián nyugszik. Egy magyar változat kialakítása szükségtelenné teszi az eredeti módosítását. A változtatás azonban meglehetősen összetett problémát jelent. A legfontosabb a magyar képző- és iparművészet szempontjából nélkülözhetetlen fogalmakkal való kiegészítés, ill. azok beépítése a rendszerbe.

Az AAT tárgyszólánckok alkotásához is ad egy facettasorrenden alapuló eljárást. A deszkriptorok és a láncolási eljárás összefügg, ezért az átvétel nehézségeket okoz a magyar nyelvben való alkalmazásnál. A használat tehát megtanulandó, és azt meg kell ismertetni a felhasználókkal is.

A másik lehetőség, ha a két intézmény maga dolgoz ki egy tárgyszójegyzéket. Bármelyik megoldást választjuk, a magyar képző- és iparművészet szignifikáns fogalmainak összegyűjtése és a közöttük levő viszonyok megfelelő szabályozása elkerülhetetlen.

2. Az induló szóanyag összegyűjtése

Egy szakterület szignifikáns szavait meglévő osztályozási rendszerek, tezauruszok, lexikonok, szakszótárak, alapvető monográfiák mutatói, stb. alapján lehet összegyűjteni. Mindig figyelembe kell venni, hogy a forrás mely terület, részterület lefedésére vállalkozott, milyen céllal, és hogyan hajtotta ezt végre. Nem minden szó alkalmas ugyanis osztályozásra. Az egy ismeretágon belül használt fogalmak is különböző elméletekhez köthetnek. A fogalmak további jellemzője, hogy időben változnak. Tehát nemcsak a szóhasználat lesz más, hanem egy adott fogalom tartalma is módosulhat. A feltárás végző szakemberek is kialakíthatják a szóanyagot, megfelelő gyakorlattal és a felhasználói igények ismeretében, ill. jól megválasztott dokumentumminta feldolgozása alapján. Deduktívan, az adott ismeretág rendszerének megalkotásával, és a rendszer elemeinek, a fogalmaknak a meghatározásával is lehet próbálkozni.

Szógyakorisági módszerrel, a szavak előfordulási gyakorisága alapján is történhet gyűjtés, ez azonban nálunk még nem javasolható.

Ezek közül a módszerek közül az első kettő a leginkább alkalmazható. A témakörök közötti átfedések tükröződése gazdagíthatja a jegyzéket, az egyediség azonban csak súlyának megfelelő mértékben szerepelhet.

Az összegyűjtött szavak nyelvi és logikai szabályozással alakíthatók tárgyszavakká.

3. A tárgyszó

A tárgyszó lehetőleg főnév legyen, ezért az ettől eltérő szavak főnévi alakra hozandók. A főnév egyes szám alany esetben (ez az általános), vagy többes szám alany esetben (ez is használatos) áll. Vannak fogalmak, amelyeket egy szó csak egyes vagy többes számban jelöl. A tárgyszó mindig egyértelműen jelölje az adott fogalmat, függetlenül az írásmódtól. A többes alak gyűjtőnévként is szerepelhet.

Homonímia (egy szóalak több jelentéssel) esetén lehetőleg másik szót kell választani a fogalom jelölésére. A tárgyszavak minden esetben kiegészítendőek értelmezővel, esetleg meghatározással.

Szinonimánál (több szóalak egyező vagy hasonló jelentése) válasszuk ki az egyik szót, és a többit tiltsuk le erre. A tárgyszónál utaljunk arra, hogy mely szavak helyett áll.

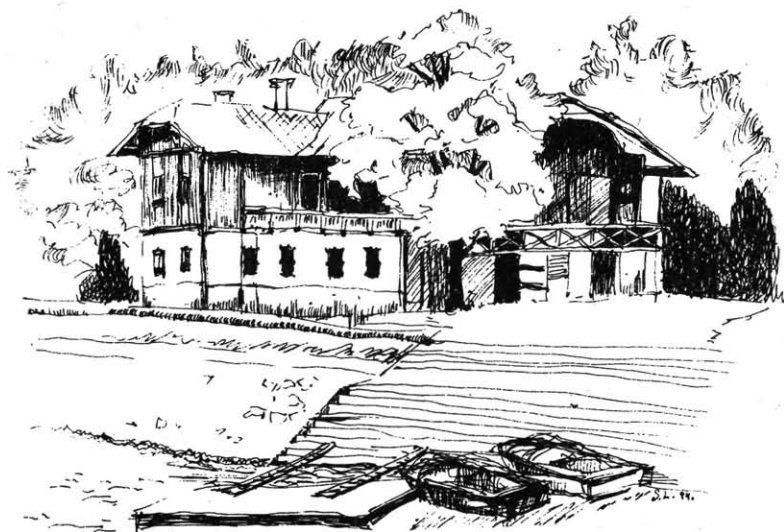
Pl.	pigment	festék	felszerelés	eszközök
	L:festék	H:pigment	L:eszközök	H:felszerelés

Gondos mérlegelést kíván, hogy a szaknyelv és a köznyelv, a szerzők és a felhasználók szóhasználata mennyiben tükröződjön a tárgyszavakban. A meglévő különbségeket föloldani nem lehet, inkább csak jelezni (pl. design – formatervezés). Általános szabály itt sem adható, de előnyben részesítendő a magyar szó, az egyszerűbb szó, az amelyik a legkevésbé félreérthető stb. Választásunk azonban tükrözze a diszciplína mérvadó dokumentumainak szóhasználatát. A fontos az, hogy egy tárgyszó egy fogalmat jelöljön. A következetesség sok esetben nagyobb szolgálatot tesz, mint a bizonytalan tartalom. Ha a jelentés nem egyértelmű, értelmező vagy meghatározás szükséges.

Kváziszinonimák: A tárgyszavazás valamely szempontjából összetartozó fogalmakat tekinthetjük szinonimáknak. Elegendő két dologra utalni: a tartalmilag egymáshoz kötődő fogalmakat egy ismérvi képviseli tárgyszóként. A másik eset az, amikor különböző fogalmak ugyanazt fedik. A leglátványosabban az antonimákkal mutatható be a probléma: nyitottság-zártság, ekvilibrium-inekvilibrium. Kváziszinonima alkalmazásakor pontosan meg kell adni, hogy milyen értelemben használjuk, ill. mely fogalmak helyett áll a tárgyszó.

4. A tárgyszavak szerkezete

A tárgyszó – ha lehet – ne legyen szóösszetétel. A körülírás, a több szóból álló hosszú kifejezések stb. kerülendők. De az egyszerű szavak se legyenek erőltetettek. Vannak fogalmak, amelyeket eleve szerkezetek jelölnek. Tartalmuk nem az elemeik egyszerű összegzéséből adódik, mert jelentésük más, mint ami részeik-

ből következne (pl. urbinói mosoly; sarki fény). A különféle ismeretágak terminus technicusai gyakran ilyen formájúak (pl. monumentális festészet – Nem nagyságot jelöl elsősorban, mert „a jó monumentális kép bélyegnagyságú kivitelben is monumentálisan hat... A monumentális kép a tektonikus erők áramlásának ábrázolata, képi megnyilvánulása, absztrakt tükrözése.”)

Más esetben az összetett szó ill. kifejezés elemei módosítják, differenciálják egymás jelentését úgy, hogy a fogalom tartalma gazdagodik, míg terjedelme szűkül (pl. díszítőművészet – népi díszítőművészet). A lényeget nem érintik, de színezik a kérdést a magyar egybe- és különírási szabályok. Kész, mindenre alkalmazható megoldás ebben az esetben sem létezik.

Azt érdemes inkább mérlegelni, hogy a többtagú tárgyszavak kezelése közül melyik szolgálja leginkább céljainkat. Az egyik út, ha a szétbontható tárgyszavakat értelemszerűen részekre bontjuk. (Azokat a szerkezeteket, amelyek egy fogalmat jelölnek – ld. fentebb –, nincs értelme szétszedni.) Majd a tárgyszóalkotási szabályok szerint egytagú tárgyszavakat képezünk.

Pl.	olajfesték	restaurátorképzés
	olaj festék	restaurátor képzés

Az egytagú tárgyszavak használata nagyon rugalmassá teszi az indexelést, s megkönnyíti új tárgyszó beillesztését. Megkerülhető a specifikus tárgyszavazás azon hátránya, hogy az átfogóbb tárgyszónál nem találjuk meg a témát.

A visszakeresés teljessége nő. Hátránya viszont, hogy a nem kívánt kapcsolatok révén a visszakeresés zajos és pontatlan.

Pl.	olaj tempera festék	– olajfesték
		– temperafesték
		– olaj használata temperafestékben
	restaurátor képzés	– restaurátorok képzése
		– restaurátorok részvétele a képzésben

Másik mód, ha a részekre bontott tárgyszavaknál hátravetést alkalmazunk (pl. olajfestmény – festmény, olaj). Ebben az esetben az invertált formára kereshetünk; viszont a hátravetést alosztásként funkcionál. A tárgyszavak szerkezete meghatározza a tárolási struktúrát, ezért tárgyszókatalógus építése esetén az invertált forma együtt tartja a témát. Egy szakterület tárgyszójegyzékében a fontos fogalmak tárgyszavai többnyire természetes szórendűek. A számítógépes szurrogátumkezelésben nem indokolt a hátravetés.

A többtagú tárgyszavak szerkezete az egyes összetevők által betöltött szerep alapján is meghatározható. Az ismérvek összetételének szabályai többnyire szemantikai ill. logikai elveket követnek. A jelentésmódosító szerepet betöltő tárgyszavak széles körben elterjedt elnevezése: modifikátor. Egy részük, témaköröktől függően, önállóan nem, csak egy másik tárgyszó elő- vagy utótagjaként használatos. A magyar gyakorlat, alkalmazkodva a nyelvi lehetőségekhez, megengedi, hogy a modifikátor toldalékolt főnév ill. más szófaj legyen.

5. Tárgyszójegyzék

A tárgyszójegyzék fogalmi rendszer, esetünkben egy szakterület fogalmi rendszerének meghatározott célok szerint készült leképzése. Tehát nem csak tárgyszavak összessége, hanem magasabb egység: egymással összefüggő elemek egésze. Magában foglalja a tartalmi föltáráshoz szükséges valamennyi ismérvet. (Nem minden ismérv jelöl témát: pl. bibliográfia). Az átfogott területet hézagmentesen és több rétegben fedi le.

A teljesítendő feladatok szerint kell kidolgozni a tárgyszóalkotási elveket, a tárgyszavak kapcsolatait, a tárgyszavak csoportosítását és a tárgyszójegyzék szerkezetét. A tárgyszóalkotásról az előbbieken már volt szó. A tárgyszavak közötti viszonyok jelölésére a következő utalások a leginkább használatosak:

L	lásd	see	use
H	helyettesített		used for
LM	lásd még		see also

A LM utalhat bővebb és szűkebb valamint rokon fogalomra. Az utóbbi esetben a reláció szimmetrikus, tehát viszont is jelölendő. A tágabb fogalomra az ún. fölfelé utalás csak indokolt esetben használható. A tárgyszó szűkebb és bővebb fogalmainak meghatározásánál csak a közvetlen kapcsolatokat építsük be.

Az egyes tárgyszavaknál érdemes jelölni az idegen nyelvű ekvivalenseket, ill. megadni más információkereső nyelv(ek)be az átjárást. (Önálló jegyzék készítésénél az AAT megfelelő deskriptorai mindenképpen beépítendőek.) A használat megkönnyítéséért, bizonyos feltételek megléte mellett, utalhatunk arra, hogy egy fogalmat több tárgyszó vaglyagosan jelöl (pl. eszköz-eszközök).

A tárgyszójegyzék terjedelmének határt szab az áttekinthetőség és a kezelhetőség.

A szótárnagyság kérdéséhez is kapcsolódnak, de a tárgyszólánccal is összefüggésben vannak a specifikus tárgyszavak. Ha egy ismeretág fogalomrendszerét teljességre törekvően építjük ki, akkor mind több specifikus tárgyszót

használunk. A minél részletezőbb kidolgozással szemben más út is követhető. Olyan tárgyszavak is használatosak ugyanis, amelyeknek a koordinációjával elérhető a kívánt mélységű és minőségű feldolgozás.

A tárgyszavak állhatnak a tárgyszójegyzékben betűrend szerint, de lehet tartalmi jegyek alapján is csoportosítani. Az utóbbi legelterjedtebb két típusa a jelentéskörök szerinti és a hierarchikus besorolás. A jelentéskörök alapulhatnak facettás fölosztáson, majd ezen belül hierarchia, de betűrend is elképzelhető. A hierarchikus rendezést választva mód van a teljes mélységig való kidolgozásra, de egy meghatározott szint után meg is lehet állni a fölosztásban. Csak a poli-hierarchikus rendszer jó hatásfokú, amennyiben a fölosztási alapokat jól választottuk meg. A jelentéskörök szerinti és a hierarchikus rendezés alapján a tárgyszavak csoportjaihoz vagy minden egyes tárgyszóhoz alfanumerikus kód rendelhető. A kódok kialakításának technikai kérdéseire most nem érdemes kitérni.

A tárgyszójegyzék főrése többnyire betűrendes, tehát fogalomcentrikus. Ehhez járul a tartalom szerinti csoportosítás, ami inkább rendszercentrikus. Lehet azonban fordított is a helyzet: tematikus főrész betűrendes mutatóval. Ez az út csak akkor ajánlható, ha nincs túl sok tárgyszó, ill. áttekinthető, jól kezelhető a rendszer. A tárgyszójegyzéknek kiegészítő részei is lehetnek: tárgyszójegyzék leírása, használat, fejlesztése, forrásmutató, individuumnevek listái stb.

6. Tezaurusz

Ha a fogalmak közötti viszonyok mélyebb kidolgozása szükséges, akkor érdemes tezauruszt építeni. A tezauruszkészítés magában foglalja az adott szakterület terminológiai kontrollját. A logikai szabályozás révén a fogalmak között létrejött relációk ugyanolyan elemértékűek, mint maguk a fogalmak. Ebből következően bármely elem változtatása az egész rendszerre hatással van. A szemantikai tér szabályozására, a fogalmak közötti viszonyok tipizálására szabványok állnak rendelkezésre. Ezek a szabványok természetesen tartalmazzák a tezauruszok valamennyi kritériumát. Nem érdemes tehát ettől eltérő formákkal próbálkozni. A közülük történő választás legfontosabb alapelve a fogalmak közötti viszonyok kidolgozottsága. Mivel a képző- és iparművészet nem követeli meg a természettudományos egzakttságot, elegendőnek látszik a leglényegesebb relációk alkalmazása. Ezért a leginkább ajánlható az Amerikai Egyesült Államok szabványa (ANSI X39.19-1974, American National Standard – Guidelines for thesaurus structure, construction, and use). Előnyei közé tartozik elterjedtsége, és az ilyen tezauruszok kezelésére kifejlesztett szoftverek nagy választéka. A visszakeresésben használatos kiterjesztés (expand) is az itt alkalmazott relációkra épül. Az ANSI szabvány szerint a deskriptorcikk részei a következők:

VEZÉRDESZKRIPTOR (term) (Értelmező – qualifier)

SN	magyarázat, értelmező megjegyzés (scope note)
USE	lásd
UF	helyettesített (used for)
BT	főlérendelt fogalom (broader term)
NT	alárendelt fogalom (narrower term)
RT	kapcsolódó fogalom (related term)

7. Láncolás – indexelés

A dokumentumok tartalma ritkán írható le egyetlen tárgyszóval, több tárgyszó esetén fölfoghatjuk úgy, hogy csak annyiban tartoznak össze, amennyiben mindegyik az adott dokumentum tartalmának jellemzője. A tárgyszavak tehát egymás mellérendeltjei. Aszerint, hogy melyik jellemzi inkább, súlyozást alkalmazhatunk. Ez azonban még nem sokat árul el egymáshoz való viszonyukról. A végső cél természetesen az volna, hogy ne csak a dokumentum tartalmának ismérveit képezzük le, hanem a közöttük lévő kapcsolatokat is átmentsük. A tárgyszavak láncolásához ill. az indextétel készítéséhez logikai, szemantikai, szintaktikai elvek alapján számos eljárás született. Ezeknek ismertetése szétfeszítené a tanulmány kereteit. Két példát említenénk csak: A tárgyszavak összerendezése a facetták sorrendje alapján általánosan használatos. A másik elterjedt mód a szerepjelölők (role indicator) alkalmazása. A tárgyszavakat csoportosíthatjuk úgy, mint a dokumentumról szóló állításokat. A következő lépés a mondattani szerepek jelölése lehet.

Általánosságban még el kell mondani, hogy a tárgyszóalkotási elvek és a láncolás ill. az indexelés elvei kölcsönösen befolyásolják egymást. Ne csak a tárgyszójegyzék alkosson organikus egységet, hanem a tárgyszavak és alkalmazási szabályaik is. Minden tárgyszójegyzék kialakításánál figyelembe kell venni az indexelés mikéntjét, mert csak így érhető el maximális hatékonyság.

AZ AAT

1. Tárgya és felépítése

Az Art and Architecture Thesaurus (AAT) a jelen pillanatban a művészeti tájékoztatás rendelkezésére álló legfrissebb és legátfogóbb teaurusz. A Getty Művészettörténeti Információs Program által szponzorált tízéves nagyszabású munka eredményeként 1990-ben jelent meg a három kötetes jegyzék első kiadása, majd 1994-ben a második, bővített kiadás. Az AAT lefedi a képzőművészetek,

az építészet, a díszítőművészetek és a nyugati világ anyagi kultúrájának angol-szász terminológiáját az ókortól napjainkig. Nem tartalmaz személyneveket és testületi neveket ill. történelmi események elnevezéseit. Az első kiadás 17 600 deszkriptort és 31 000 nemdeszkriptort tartalmaz, az 1994-es kiadásban ez a szám közel 25 300-ra ill. 46 000-re növekedett. Ez a kiadás azonban még nem áll rendelkezésre Magyarországon. Elsősorban a tárgyak fajtáinak megnevezésére ill. anyaguk, attribútumaik, létrehozásuk stb. leírásához kínál segédeszközt, a műalkotások tartalmára, ikonográfiai jellemzésére szolgáló terminológiát csak nagy vonalakban adja meg, ez a rész nincs kidolgozva. Maguk a tárgyak három nagy csoportot alkotnak:

1. Épített környezet: építmények ill. az ember által megmunkált természeti tárgyak.
2. Berendezés és felszerelés: elsősorban használati célra készített műtárgyak, melyek általában díszítményeket is tartalmaznak.
3. Vizuális és verbális kommunikáció: esztétikai, fogalmi ill. szimbolikus elvek alapján készített kommunikatív műtárgyak.

A szókészlet összeállításakor ill. új tárgyszavak beépítésekor a teaurusz kifejezett alapelve a hivatalosan elfogadott amerikai-angol szóalakok preferálása minden más nyelvű alakokkal szemben (akár a brittel is).

A teaurusz főrésze a hagyományostól eltérően facettás-hierarchikus felépítésű. 7 nagy facettában, ezen belül hierarchikus csoportokban ill. alfacettákban rendezi el a tárgyszavakat. Minden tárgyszó csak egyetlen facettába sorolható. Ezen elrendezés elsődrendű célja, hogy olyan tárgyszóblokkot képezzen, melyek elemeinek kombinációja az indexelés legváltozatosabb igényeit ki tudja elégíteni. Így módon nem szükséges összetett kifejezések tömegével megtölteni a teauruszt, ezek a kifejezések a különböző facettákból származó elemekből bármikor előállíthatók a használati utasításban rögzített szabályok szerint.

2. Facetták

A facetták sorrendje az absztrakttól halad a konkrét felé. A hét alapfacetta:

1. **Asszociált (Associated Concepts):** Absztrakt fogalmak, minőséget, jelenségeket stb. jelölő szavak, amelyek közvetlenül kapcsolódhatnak a művészetek tárgyalásához (pl. arány, műértés stb.). Ide soroltattak ezen kívül a határterületek azon fogalmai, amelyekre szintén szükség lehet (pl. metafora, szabadság stb.).
2. **Fizikai tulajdonságok (Physical Attributes):** A műtárgyak külső megjelenését, minőségét leíró szakkifejezések, különösen a designnal és a díszítéssel kapcsolatosak. Ide tartoznak a formára, színre, díszítményekre, kiegészítő elemekre vonatkozó fogalmak.
3. **Stílusok és korszakok (Styles and Periods):** Vizuálisan elkülöníthető jegyeket megnevező kifejezések, melyeket a szaktudósok hoztak létre a művészeti alkotások osztályozására. Ide tartoznak népek és kultúrák elnevezései, földrajzi területek, uralkodók nevei, történelmi korszakok,

valamint egyéb leíró jellegű terminus technicusok (pl. absztrakt, expresszionizmus stb.)

4. **Közreműködők (Agents):** Személyek ill. csoportok nevei, testületi nevek, foglalkozások.
5. **Tevékenységek (Activities):** Tevékenységek, folyamatok, módszerek és technikák. Ide tartoznak egyes szakmák és tudományágak elnevezései (pl. régészet) és az események nevei is.
6. **Anyagok (Materials):** Természetes vagy mesterséges alkotóelemek elnevezései. A nyersanyagoktól a különféle anyagfajtákon át a mesterségesen előállított anyagokig minden ide sorolandó, amit a tárgyak előállításához összetevőként lehet használni.
7. **Tárgyak (Objects):** Vizuálisan ill. érintéssel felfogható tárgyak, amelyek általában emberi alkotások. Ide tartoznak az épített és a természetes környezet tárgyai, továbbá azok a műtárgyak, amelyek használati értékkel bírnak, ill. esztétikai vagy szimbolikus elvekhez köthetők.

A 7 nagy facettán belül helyenként hierarchikus alcsoportok vagy további szempontok szerinti alfacetták könnyítik az eligazodást (pl. a tevékenységek lehetnek funkciók, technikák, események és tudományterületek). Egyszersmind ez a facettás-hierarchikus elrendezés adja meg az alapvető teauruszrelációkat is (alá-fölérendeltségi kapcsolatok). Az AAT csak nem-faj viszonyt jelöl, egyéb kapcsolatok (pl. rész-egész) nem találhatók meg. Minden fogalom csak egy helyen sorolható be a hierarchiába, a legfontosabb fölrendeltje alatt. A genus-species reláció grafikus módon van ábrázolva, az alárendelt fogalmak fölrendeltjüknél mindig egy oszloppal beljebb helyezkednek el. Abban az esetben, ha a fölrendelt fogalom önmagában nem tárgyszó, úgynevezett irányító kifejezéseket alkalmaz a teaurusz (dőlt betűs zárójeles kifejezések), ezek teszik egyértelművé a hierarchiát.

A betűrendes rész mintegy indexként szolgál a facettáshoz. Az itt található deskriptorcikkek tartalmazhatnak értelmezőt, magyarázatot, lásd és lásd még utalásokat és az osztályozási jelzetet, mely egyfajta azonosítóként működhet egy számítógépes adatbázisban. Minden deskriptorhoz tartozik egy egyedi azonosító, amely megadja a facetta jelét és azon belül a deskriptor sorszámát, így megtalálhatók a rokon fogalmak ill. az alá-fölérendeltségi kapcsolatok.

A sculpture tárgyszó (=szobrászat, szobor, szobrászati munka) például a következő módon található meg. A betűrendes rész megadja a helyét (az 5-ös facettán belül az 532-dik tétel). Itt a következő hierarchiát kapjuk:

<folyamatok és technikák>

<folyamatok és technikák speciális típusai>

<tárgyak készítésének folyamatai és technikái>

<szobrászat és szobrászati technikák>

sculpture

sculpture techniques

A „szobor” tárgyszó ezen az egy helyen található meg.

3. Indexelés

Az AAT alkalmas mind prekoordinált, mind posztkoordinált indexelésre. Posztkoordinált esetben csak magukat a deskriptorokat használjuk, egymástól függetlenül, a kombináció a keresés során jön létre. Az AAT deskriptorai mind önálló fogalmakat jelölnek, de állhatnak egyaránt egy vagy több szóból. Olyan több szóból álló kifejezések azonban nem találhatók meg, amelyeknek elemei maguk is különböző facettákba tartozó tárgyszavak (pl. anyag-tárgy, stílus-tárgy, tevékenység-tárgy stb.) Több szóból álló kifejezések csak akkor lehetnek önálló deskriptorok, ha:

- az összetétel többletjelentést hordoz, amely elveszne az elemekre bontással
- a kifejezés olyan gyakran használatos, hogy gyakorlati megfontolásból önálló fogalomnak tekinthető
- a kifejezés valamely eleme nem érvényes tárgyszó
- a kifejezés önmagában egy konkrét tárgyat jelöl

Amennyiben a téma nem írható le egy vagy több önálló tárgyszóval, ill. ha a prekoordinált indexelési technikát alkalmazzuk, akkor összetett tárgyszavakat ill. tárgyszólánccokat kell képeznünk. Amint az előzőekben láttuk a teaurusz rendszerében minden tárgyszó egy facettához kötődik. Az összetett kifejezésekben a modifikátorok megelőzik a fókuszot, és több modifikátor esetén a sorrend a facettasorrendet követi (pl. funkcionális viktoriánus festett fa gyermekszoba bútor). Ha ez a sorrend nem alkalmazható, akkor külön szabályzat vonatkozik a modifikátorok rendjére. Bizonyos esetekben pl. a deskriptor jelentése alapján facettát válthat (painting – eredetileg az 5-ös facettába tartozik, de 7-esnek is tekinthető).

Bonyolultabb témáknál, amelyek egyszerű vagy összetett deskriptorokkal már nem írhatók le, prekoordinált tárgyszólánccokat képezhetünk. A lánc elemei lehetnek egyszerű vagy az előzőekben ismertetett szabályok szerint képzett összetett tárgyszavak. Az elemek fordított facettasorrendben követik egymást. (pl. barokk faasztalok – értékelés – régiségkereskedők). Az AAT használati utasítása részletesen ismerteti a tárgyszólánccok felépítésének és kódolásának szabályait.

4. AZ AAT értékelése és alkalmazhatósága magyar nyelvterületen

Az AAT mind szóanyagában, mind felépítési és indexelési alapelveiben erőteljesen angolszász, ezen belül is amerikai szemléletű. Rendkívül jól kidolgozott, bizonyos területeken talán túl részletes is, alapjában véve pragmatikus célokat szolgál.

Valamiféleképpen átmenetnek tekinthető a hagyományos teauruszok és a hierarchikus osztályozási rendszerek között. Facettás-hierarchikus felépítésében azonban semmi esetre sem törekszik az adott diszciplína fogalmainak rendszerszemponitú bemutatására. Teljesen esetleges, mintegy a szókészlet diktálja, hogy mikor alkalmaz alfacettákat ill. hierarchikus bontást. Azáltal, hogy minden deskriptornak kizárólag egy helye lehet, az elhelyezkedés csak részben (az adott szempontok szerint) tükrözi a fogalom rendszerbeli helyét. A hierarchiában nehezen lehet egyszéges logikát felfedezni (v.ö. például a Library of Congress osztályozási rendszerével, amelyben minden művészeti területre egy logikus hierarchikus struktúrát találunk).

Az AAT mindenképpen hasznos és fontos eszköz a művészeti tájékoztatásban. Magas színvonala és elterjedtsége indokolhatja egy magyar változat elkészítését. De szakmai szókészlete, struktúrája és indexelési elvei forrásul, mintául szolgálhatnak egy önálló magyar nyelvű teaurusz kidolgozásához is. Az európai és az amerikai szemléletmód közötti eltérések miatt azonban az egy az egyben való átvétel megoldhatatlan.

A munkálatok jelenlegi állása

A Magyar Képzőművészeti Főiskola Könyvtára az eddig használatos két tartalmi feltárás mellet kísérletképpen tárgyszavas indexelést vezetett be. Az eddig összegyűlt szóanyag átválogatása és egyszégesítése megtörtént, a hiányok pótlása, az egyenetlenségek kiküszöbölése folyamatban van.

A Magyar Iparművészeti Főiskola Könyvtárában is elkészült a deskriptorok és szabad tárgyszavak listája. Elkezdődött az egyszéges tárgyszójegyzékhez a szógyűjtés, ill. a már meglévő szólisták és deskriptorok össszvetése a normatív dokumentumok szóanyagával. A két intézmény önálló tárgyszójegyzékének tematikus részéhez a facettás elrendezés lenne a legmegfelelőbb. Ehhez készült egy tervezet, amely a következő facettákat tartalmazza:

1. MŰALKOTÁSOK

Bármely entitás, amely emberi alkotófolyamat eredményeként született, és az építészet, képző- és iparművészet területén művészeti, esztétikai értékkel bír.

2. A MŰALKOTÁS ÖSSZETEVŐI

– Külső forma

Az objektíválás révén létrejött entitás ill. a műalkotás involválta fizikai összetevők. Elemei:

- elemek, a műalkotás részei (pl. homlokzat, oszlop, kontúr)

- anyagok (pl. kerámia, olaj, festékek)
- szín, fény (pl. ellenfény, mesterséges megvilágítás, tónus)
- forma, alakzat (pl. görbület, kétdimenziós, nagyság)
- egyéb (pl. képkeret, színpad)
- **Belső forma**

A műalkotás tartalmi ismérvei

- formarend (műfaj) (pl. arckép, csendélet, tájkép)
- motívumok (pl. akantusz, dór oszloprend, gyümölcs)
- összetevők (pl. allegória, humor, montázs)
- kompozíció (pl. arány, perspektíva, szimmetria, aranymetszés)
- stílus (pl. klasszicizálás, naturalizmus)

3. AKTIVITÁSOK

Az alkotásra, annak eljárásaira, folyamataira, a befogadásra ill. a mű utóéletére vonatkozó, tevékenységet, hatást jelölő tárgyszavak (pl. alapozás, kiállítás, restaurálás)

4. SZEMÉLYEK (ÁGENS)

A műalkotás létrejöttéhez, befogadásához és utóéletéhez kapcsolható személyek és csoportjaik (pl. illusztrátor, szobrász, mecénás)

5. ESZKÖZÖK

Az alkotáshoz és befogadáshoz használt eszközök (pl. paletta, fazekaskemence, fényképezőgép, laterna magica)

6. MŰVÉSZETI ISMERETÁGAK, MŰVESSÉGEK, KÉPZŐ- ÉS IPARMŰVÉSZET

A fő művészeti ágak, mesterségek megnevezései (pl. festészet, agyagművesség, népművészet, ötvösművészet).

7. MŰVÉSZETTÖRTÉNET

Művészettörténeti terminus technicusok, korstílusok (pl. barokk, klasszicizmus, art brut)

8. TUDOMÁNYOK, ROKON TERÜLETEK

Az ismeretágak tárgykörök szerinti felosztása javasolható.

9. INTÉZMÉNYEK, SZERVEZETEK, GYŰJTEMÉNYEK

(pl. múzeum, képtár)

10. DOKUMENTUMTÍPUSOK

11. VONATKOZÁSOK

(pl. elemzés, elmélet, történet)

Az individuumnevekről (földrajzi nevek, intézmények, személyek stb.) listát kell készíteni. Az idő jelölése megállapodás alapján történjen. Az elkészítendő

tárgyszójegyzék mind pre-, mind posztkoordinált indexeléshez használható. A prekoordinált indexelés ajánlott módja:

- A tárgyszavak modifikátorainak sorrendje a magyar nyelvhasználatot kövesse. A hely, az idő mindig az adott szerkezet után álljon, amelyre vonatkozik.

pl. reneszánsz festészet 16. század Anglia

- Komplex témák leírásakor a mondatszerűség elve követendő. A tárgyszavak és modifikátorok alkotta egységek a szenvedő mondat alábbi szintaktikai szerepeit vehetik fel:

- alany: amire a tevékenység irányul
- tevékenység, hatás: szintaktikai szerep szerint
- ágens: a tevékenység, hatás kifejtője, végrehajtója

pl. reneszánsz festmények 16. század Anglia – kiállítás – Getty Múzeum Egyesült Államok – kiállítási katalógus

Nyomatott index előállításához rotációs eljárás javasolható. Így az indextétel minden releváns eleme visszakereshető, egyben a kontextus is tükröződik. Az ilyen indexek gépi úton, automatikusan készíthetők.

*

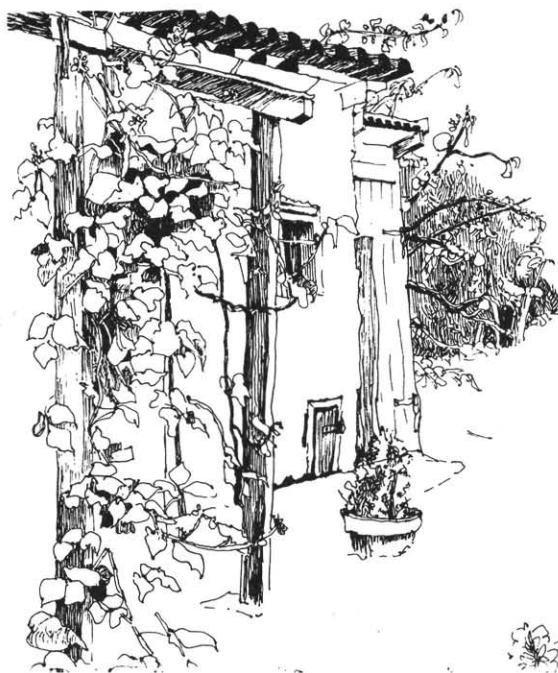
Az integrált könyvtári rendszer bevezetése a modern könyvtár működéséhez egyre inkább nélkülözhetetlen. Az együttműködés a hasonló profilú könyvtárak között jelentősen emeli szolgáltatásaik színvonalát. Az igények mind teljesebb kielégítéséhez elengedhetetlen a külső forrásokból származó szurrogátumok beépíthetősége a saját állományba ill. azok szolgáltatása is. Mindezek a korszerű könyvtár legfontosabb kritériumai közé tartoznak. Elérésükhöz a leghatékonyabb technikai eszközök (hardver és szoftver) rendelkezésre állnak. A dokumentumok információtartalmának reprezentálásához a fenti elvárásoknak megfelelő információkereső nyelv szükséges. A tanulmány azokat a szempontokat vizsgálta, amelyek a két intézmény közös információkereső nyelvének megvalósításánál veendőek figyelembe.

Csfk Tibor – Varga Katalin

Program iskolai könyvtárak számára

A személyi számítógépek elterjedésével természetes módon adódott a könyvtári állomány géprevitelének szükségessége. Több, elsősorban CLIPPER alapú könyvtári adatnyilvántartó program áttanulmányozása és könyvtárosokkal történt megbeszélések alapján felmerült az az ötlet,

hogy olyan nagyobb sebességű program fejlesztésére volna szükség, mely az adatnyilvántartás alapvető funkciói mellett a kölcsönzési feladatokat is el tudja látni, a könyvtári mozgásokat nyilván tudja tartani és naprakész információkkal tud szolgálni. Ekkor kezdtük meg jelen programunk rend-

szerszervezését, majd később fejlesztését a budapesti Táncsics Mihály Gimnázium számára.

A szoftvercsomag IMB PC, illetve azokkal kompatibilis számítógépre készült és C fejlesztői környezet alatt íródott. A program egyik fő erőssége a gyorsaság még a lassúbb, 286-os változatokon is, több millió adat közül tizedmásodperc alatt megtalálja a keresettet. A program másik fontos tulajdonsága, hogy teljes magyar ABC szerint működik és a magyar ABC szerint rendezi az állományokat. A magyar ékezetes betűk a képernyőn is megjelennek. A billentyűzet a magyar CWI szabvány szerint működik, de kívánságra tetszőleges módon beállítható.

A programot természetesen más intézmény sajátosságait figyelembe véve át lehet alakítani az igényeknek megfelelően, az alapvető szolgáltatásokat megtartva.

Javasolt konfiguráció: legalább 386-os PC, 240 Mb merevlemez egység, színes VGA monitor, legalább 4 Mb RAM, az adatvédelemhez streamer és szünetmentes tápegység. A program jelenlegi V 1,0-ás verziója egerrel még nem kezelhető. (Természetesen ennél kisebb teljesítményű gépen is kielégítő sebességgel fut, és tetszőleges monitorral is használható.)

A tárolható katalóguscédulák száma csak a merevlemez kapacitásától függ, 10 000 katalóguscédula tárolásához átlagosan 8 Mb-nyi merevlemezterületre van szükség.

A program fő funkciói a kölcsönzés, a keresés, a karbantartás, a listakészítés, az adatok archiválása, egyéb szolgáltatások és a segítség. A főmenü *segítség* pontja mellett mindenhol úgynevezett online, azaz *forró drótos segítség* tartozik, amit az F1 billentyűvel lehet előhívni.

A kölcsönzés funkció kiválasztásával lehet az adott könyvet leltári szám szerint megkeresni, majd gombnyomásra az olvasót hozzárendelni. Ha a könyv valamilyen ok miatt nem kölcsönözhető, azt a gép azonnal jelzi. Ha a könyvet visszahozták, a visszahozott könyv kiválasztása után automatikusan kikeresi az azt kikölcsönzőt olvasót, és így lerövidül az adminisztrációs idő.

A keresés menüpontban lehet a különféle médiák keresése mellett az olvasók között is keresni, és az olvasónál kint lévő összes könyvet a képernyőn megjeleníteni. Minden média esetén lehet leltári szám, szerző és cím szerint keresni, a szakirodalom esetében azonban három szerző szerint is keres, továbbá lehetőség van ETO-számok, raktári szakjelek és tárgyszó szerinti keresésre is. Lehetséges az is, hogy az egyéb helyeken, pl. a kabinetekben vagy tanszékeknél lévő könyveket azonnal megtekinthessük.

A karbantartás menüpont választásával lehet az új katalóguscédulákat begépelni, a hibás cédulákat kijavítani, az elrontott cédulákat kitörölni, a leselejtezendő könyveket kiselejtezni. Selejtezéskor készül egy kiselejtezett médiajegyzék, amit a listák főmenüpont kiválasztásakor ki is lehet nyomtatni. Lehetőség van arra is, hogy új katalóguscédulát hozzunk létre egy régi cédula módosításával. Ez elsősorban akkor hasznos, ha egy műből vagy médiából több példány is van a könyvtárban. Ekkor ugyanis elegendő a könyv adatait egyszer begépelni, mivel a leltári szám javításával új katalóguscédulát hozhatunk létre. Ebből következik, hogy minden média külön katalóguscédulát kap, hogy az olvasóhoz egyértelműen hozzá lehessen rendelni az általa kölcsönzött művet.

A listázás is fontos funkciója a programnak. Ennek a pontnak a kiválasztásával lehet nyomtatóra listákat készíteni. A listakészítés összes lehetőségét itt nem kívánjuk ismertetni, csak a fontosabbakat. Készíthetők többek között olyan lista, amely tartalmazza egy adott olvasó összes tartozását, a lista készítésének időpontjában naprakészen. Készíthetünk listát egy adott osztály összes tanulóinak tartozásáról is. Ennek végzős osztályok esetén van nagy jelentősége. Készíthetők osztálynévsor is. A médiákról is készíthetünk listákat. Lehet például egy adott szerző összes művét kikeresni (minden média esetén). Könyvek esetén egy adott tárgyszóhoz tartozó össze művet is kikereshetjük és ki nyomtathatjuk. Mivel a program a kabinetbe kihelyezett könyveket is nyilvántartja, készíthető lista az adott kabinetekbe kihelyezett művekről. Készíthetők leltárkönyvek és elkészíthetők adott időpont óta leselejtezett médiák jegyzéke is.

Archiválás lehetséges streamer kazettára vagy hajlékony lemezekre. A nagy hatékonyságú adatvédelem érdekében azonban elsősorban a streamert javasoljuk.

Az *egyebek* menüpontban lehet a programból kilépni, itt lehet az állományról napra kész statisztikát kérni az állomány méreteiről, a kikölcsönzött könyvek számáról és a kölcsönzöttség százalékos arányáról is. Az ETO-számokat is itt lehet karbantartani. A program hatékony telefonregiszterrel is rendelkezik, melynek segítségével a legfontosabb telefonszámokat tarthatjuk nyilván, illetve azokat több szempont szerint vissza is kereshetjük. A programot elsősorban iskolai, főiskolai, illetve egyetemi könyvtárak számára fejlesztettük, de természetesen más intézmények szá-

mára is átalakítható az igényeknek megfelelően.

Készült hozzá egy 80 oldalas felhasználói leírás, egy olyan kézikönyv, amely részletesen leírja a program szerkezetét, az egyes menüpontok funkcióját. A kézikönyv tartalmaz továbbá egy olyan fejezetet is, melyből a felhasználók azt tudhatják meg, hogy hogyan lehet az egyes feladatokat lépésről lépésre megoldani. A kézikönyv sok ábrát tartalmaz, hogy az egyes lépések könnyen követhetők legyenek.

A szoftvercsomag tartalmazza a *Bagoly V 1,0* programot, az adatállományok vázszerkezetét, továbbá egy raktári szakjel-tárgyszó katalógust, mely a felhasználók által továbbfejleszhető, tartalmazza továbbá a felhasználói kézikönyvet is.

Jelenleg már a program *Bagoly V 2,0* változata is üzemel, mely alapve-

tően nem különbözik az előző változattól, de a V 2,0 változatban lehetőség van a kabinetekben, illetve tanszéken mint alkönyvtárakban elhelyezett médiák gyors, képernyőn való megjelenítésére, míg az előző változatban ez csak papírra kinyomtatva volt lehetséges.

Az újabb, V 3,0 változat tervezés alatt áll. Ebben lehetőség lesz a *rendeletek* nyilvántartására és a számítógépek közötti modemes kommunikáció létesítésére.

*

A program fejlesztői: Tóth István könyvtáros, dr. Szabadi László programozó matematikus és Vörös Judit grafikus. A program működés közben *megtekinthető* a budapesti Táncsics Mihály Gimnázium könyvtárában.

Tóth István

Amerikai könyvtárak – magyar könyvtárak

Már három éve tartózkodom Magyarországon, és ezidő alatt megfigyeltem, miben különböznek a magyar könyvtárak a Wyomingbeliektől.

Az Egyesült Államokban a nyilvános könyvtárak részei a megyei adminisztrációs rendszernek, a könyvtárakat minden nagyvárosban közköltiségen tartják fenn. Az Egyesült Államokban és Kanadában alacsony az üzemanyagár, így a vidéki településekre gyakran jár mozgó könyvtárszolgálat autón és hajón egyaránt. Gyakran a megyei könyvtár egész részlegeit rakodják fel kamionokra vagy hajókra, hogy megoszthassák azokat a farmokon és tanyákon élő családokkal, akik másképpen korlátozott mértékben jutnának a gyűjtemények közelébe.

A közkönyvtárak mellett minden oktatási intézmény és sok nagyváros magángyűjteményeket (intézeti gyűjteményeket) tart fenn, melyeket olvasójegy árának fejében a nagyközönség is használhat. Ez az ár rendszerint jelképes. Nekem tizenegy olyan olvasójegyet van, amelyekkel nyilvános és magángyűjteményeket is látogathatok négy amerikai államban és két kanadai tartományban. A könyvtárak rendszerint igen nagylelkűek, ha az olvasójegyekről van szó, mert tőkékjük részint az olvasók számának függvényében nő. Ha sok ember használ sok anyagot, a könyvtár is pénzalapot halmozhat fel. Ha az olvasók több közösségi részből kerülnek ki, akkor a könyvtár több pénzt kap. Ha a gyűjteményt csak egy maroknyi ember használja, pl. egy főiskola egyetlen tanszéke, akkor az alaptőke is lepad. A könyvtárak ezért minél több olvasójegyet szeretnének minél több ember kezébe adni.

Hadd osszak meg egy személyes élményt. 1990-ben Észak-Dakotában nyaraltam, és az akkor éppen folyamatban lévő kutatásaimhoz információkra lett szükségem. Magammal vittem azt a német fiút, akit cserediákként láttam vendégül, a kanadai Reginába autóztunk, hogy megnézzük, mit találhatunk. Szerencse, hogy volt Reginában egy kis, eldugott főiskola és a könyvtára megadta nekem azt az információt, amit kerestem. A főiskola nekem is és a német fiúnak is adott olvasójegyet. Ő visszaküldte az elhozott könyvet Düsseldorfból, én pedig az enyémet – két hét hosszabbítás után – Wyomingból. Valószínűleg én vagyok az egyetlen wyomingi, akinek olvasójegye van és kölcsönzött is abból a főiskolából, a fiú pedig szintén az egyetlen ember lehet Düsseldorfban, akinek szintén van ilyen.

A könyvtárhasználat kiterjed a könyvtárközi kölcsönzésre is. Az Egyesült Államok, Kanada és Mexikó gyűjteményeinek nagy részét már katalogizálták, s majdnem minden könyvtárban számítógépen lehívhatók. Ha egy könyv nincs meg a helyi könyvtárban, az egyik könyvtár kölcsönzi a másiktól, elegendő a helyi könyvtárba olvasójegy. Az olvasónak csak akkor kell fizetnie, ha a kikölcsönzött könyvet késedelmesen vagy megrongálódva adja vissza. A díjakat a helyi könyvtár szedi be, s továbbítja a kölcsönzőnek. Néhány könyvtár az olvasóval fizetteti ki a könyvtárközi kölcsönzés postai díjait, míg mások „lenyelik” a postaköltséget, ezzel is arra ösztönözve az olvasókat, hogy minél többet kölcsönözzenek. Hogy

ki fizesse a postai díjat, több mint üzleti kérdés. A könyvtárak rendszerint azért nem számítanak fel díjat a könyvtárközi kölcsönzésben, hogy más könyvtárak se számítsanak fel nekik. Azt teszik, amit másoktól elvárnak.

Két könyvtárközi kölcsönzési hálózat működik Wyomingban. A *Western Library Network* (WLN) a nyugati vidékeket és tartományokat látja el. A nagyobbik hálózat, az OCLC a keleti országrészekre összpontosított. Az egyéni WLN olvasó csak bekapcsolja a számítógépet és bármilyen forrás után kutathat. A helyi számítógépes modem összeköti a könyvtárat a Lacey-ben vagy Washingtonban található központi adatbázissal. Ez az adatbázis azonnal megadja a kért anyag lelőhelyi adatait. A modemen keresztül cím, szerző vagy tárgykör szerint is kereshetünk, leghatékonyabban viszont Lasercat segítségével kutathatunk.

A Lasercat olyan CD-ROM-készlet, melynek tartalmát negyedévenként bővítik. A lemezek minden olyan információt tartalmaznak, ami a WLN-ben megtalálható, s a könyvtár is megkapja ezt a lézerlemez-készletet minden negyedévben. A könyvtárak általában a korábbi lemezeket is megtartják, ha baj lenne a legfrissebbekkel. A Lasercat évi előfizetési díja kb. 970 dollár.

Átfogóbb kérdések kutatására a Lasercat-et, speciálisabb témákhoz a WLN-t használjuk. Vagyis a Lasercat-et kezdő olvasóknak tervezték, a WLN sokkal kifinomultabb. Ha a kívánt forrásanyag nem található meg a WLN hálózat egyik könyvtárában sem, akkor kiterjeszthetjük a keresést az INTERNET-re is. Az olvasó utasítja a WLN modemet, hogy lépjen be az INTERNET rendszerbe úgy, hogy tárcsázza WLN-INTERNET számot. Ebben a rendszerben a könyveket legkönnyebben a Woldcat-en keresztül lehet megtalálni. A folyóiratokat viszont könnyebben előkereshetjük az alhálózatokon át. Amikor egy könyv lelőhelyét megtalálták, a könyvtár egy billentyű lenyomásával elkérheti, s elküldik a címükre. Az egész eljárás másodpercek alatt zajlik. Azon könyvtárak, amelyek nem tagjai a hálózatnak, levélben kérhetik ugyanezt, s valószínűleg kölcsönzési díjat számítanak fel nekik.

A könyvtárközi kölcsönzést a kölcsönzőpultnál lehet igénybe venni, míg a katalogizálás technikai folyamat. Az amerikaiak négy katalogizálási eljárást használnak. A Dewey-féle tizedes osztályozást többnyire közkönyvtárakban, általános és középiskolákban alkalmazzák. A *Library of Congress System* (LOC) megközelítőleg harminc kategóriát használ ugyanazon anyag felosztására (pl. kiadás). A LOC rendszert felsőoktatási könyvtárakban használják. A WLN tárgymutató számokat (RID) is használ olyan anyagok jelölésére, amelyeket soha nem katalogizáltak a Library of Congress-ben. A MARC rekordot viszont kimondottan gépi anyagfeldolgozásra tervezték.

Amikor egy könyvtár új könyvvel bővíti a gyűjteményét, Lasercat-en ellenőrzi, hogy egy másik könyvtárnak nincs-e meg az adott kiadvány. Ha a könyv már szerepel valamely más könyvtár felsorolásában, akkor a feldolgozó ugyanazokat a hivatkozási adatokat használja fel. Ha nincs a rendszerben az adott mű, a könyvtáros beírja az adatokat közvetlenül a WLN-be. A helyi könyvtárak szintén WLN hivatkozási adatait használják, mikor új könyvet katalogizálnak. Ez a könyvtár használóját is segíti, mert egyik könyvtárról a másikra haladva meghatározza a dokumentum lelőhelyét. Az, hogy a könyvtárak részt vegyenek a modemben, több modem-hálózathoz csatlakozzanak vagy Lasercat-re támaszkodjanak: üzleti megfontolás. A kisebb könyvtárak nem engedhetik meg, hogy mode-

met vásároljanak, így marad a Lasercat. A modemnek – akárcsak a telefonnak – bekötési és használati díja is van. A keresés gyakran ingyenes, de ha egy könyvtárközi kérés érkezik, akkor a kölcsönző könyvtárnak kell a díjat fizetnie. Sok könyvtár nem számít fel díjat, mert a nyilvántartás külön munka, másrészt remélik, hogy ezt a gesztust más könyvtárak is viszonyozni fogják. Tehát: csak azt teszik, amit szeretnének, ha mások is tennének velük.

Ha egy helyi olvasónak csak néhány oldalra van szüksége, a könyvtárak inkább csak a másolatokat küldik el. A másolatokat lebélyegzik, melyen az szerepel, hogy az anyag szerzői jogilag védett, kereskedelmi forgalma törvénybe ütközik. Vagyis, az olvasó készíthet másolatokat saját használatára, de nem terjesztheti vagy nem adhatja el. A kölcsönadók a folyóiratokat is lemásolják, csökkentve annak veszélyét, hogy elvész az eredeti mű. Egy kb. félezer hallgatóval rendelkező főiskola átlag évi 600 anyagot kölcsönöz máshonnan évente.

Ha egy könyvet megrongálva adnak vissza, de még használható állapotban van, a könyvtár eltekint a kártérítéstől. Ha a dokumentum teljesen használhatatlan, a könyvtár követelni szokta a kicserélési költséget.

Mióta Magyarországon élek, sokszor figyeltem a két könyvtári rendszer hasonlóságait és különbségeit. Itt is vannak nyilvános gyűjtemények, intézeti könyvtárak stb.

Viszont a könyvtárközi kölcsönzés még mindig manuálisan működik, mert Magyarországon nincs olyan számítógépes összeköttetés, mint Észak-Amerikában. Ez meg fog változni. Nemsokára a könyvtárak az egész országban modemen és képernyőkön keresztül fognak kommunikálni. Az információáramlás felerősödik, amint az információ hozzáférhetővé válik. Olyan cseréket, amelyek most hónapokat vesznek igénybe, órák alatt le lehet bonyolítani.

Amit nehezebb lesz megoldani az az, hogy a könyvtárközi kölcsönzés az országhatárokon keresztül is működjön. Az Egyesült Államok és Kanada kidolgozott olyan szabadcsererendszert, amelyhez később Mexikó is csatlakozott. Ezt azelőtt valósították meg, mielőtt az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezményt aláírták. A kihívás, amelyet a számítógépesítés fog Magyarországra kényszeríteni az, hogy olyan egyezményeket kell kötni a könyvtárrendszeren belül, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a könyvek és az információ szabadon áramolhasson az országon belül és a határokon keresztül. Addig, míg a könyvtárközi kölcsönzés ilyen veszélyes, csak hozzájárul Magyarországon a világ többi részétől történő elszigetelődéshez. 1990-ben az Európai Közös Piac Bizottsága úgy becsülte, hogy kb. tíz évbe telik, míg Magyarország teljesíteni tudja a felvételi követelményeket. A számítógépesítés ezidő alatt végbemegy. Mint írtam, az Egyesült Államok, Kanada és Mexikó már az Észak-Amerikai Szabadkereskedelmi Egyezmény aláírása előtt megkötötték azokat a szerződéseket, amelyek a szabad információáramláshoz szükségesek. Szeretném látni, hogy Magyarország is köt hasonló egyezményeket, mielőtt felvennék a Közös Piacba. Szeretném, ha 2000 előtt a magyar könyvtárak fejlettsége utolérné a világ többi részében működő könyvtárakat. Szeretnék szabad információáramlást látni a könyvtárakon keresztül, amely nem teszi Magyarországot Wyomingtól elszigeteltté.

Dr. Roger Thomas

A Bizottság válasza

Felülvizsgálati jelentésünk két kérdésre adott választ.

1. Szükség van-e a KMK-ra?

2. Ha igen, akkor milyen feladatai legyenek.

Más oldalról fogalmazva: milyen szakmai feladatok ellátása esetén éri meg az MKM-nek vagy az OSZK-nak, vagy bárkinek a KMK fenntartása költségvetésből?

*

A jelentés erre a két kérdésre ad választ, s ehhez képest fölösleges a múlton gondolkodni, a jelentés sem teszi ezt, s értelmetlen az időben való „csúszkálást” szemünkre vetni. A jelentés csak annyiban tekint vissza a múltra, amennyire ez elkerülhetetlen. A KMK jövőjével foglalkozik.

Amennyiben volt a bizottságnak preconcepciója, az abban állott, hogy a KMK-t meg kell tartani, szükségessége ezért axioma volt a bizottsági tagok számára. Ha a KMK-ra szükség van, akkor csak a feladatait kell megtalálni. Mégpedig azokat, amelyek ellátásával újra a szakmai gondolkodást meghatározó műhelyként tartják számon, és amelyek révén újra elméleti-módszertani segítséget nyújthat a szakmának. A jelentés azt mondja ki, hogy a KMK főként K+F feladatokat lásson el. Ez igazolhatja létét. Ha ezt nem végzi, előbb-utóbb az a sors vár rá, hogy a könyvtártudományi szakkönyvtár az OSZK különgyűjteményei közé kerül, további részeit pedig vállalkozási alapra helyezik. Valószínű, hogy ez a KMK halálát jelentené.

Az OSZK vezetői értekezlete megvitatta a jelentést, ott a KMK részéről a lényegre vonatkozóan egyetlen észrevétel sem hangzott el.

Elvileg is érdemes elgondolkodni azon, hogy intézményes K+F menynyiben helyettesíthető személyes megbízatások egyéni teljesítményeivel? Aki a KMK-tól el akarja vonni az intézményes K+F programokat, vagy oda sem akarja adni, az kimondja halálos ítéletét! Ha pl. az MKM nem kívánja ezen a téren foglalkoztatni, akkor mire alapozhat olyan vélemény, hogy az MKM és a KMK kapcsolata a lehető legjobb? (Azért jó, mert nincs jelen?) Vajon miért hangsúlyozta a bizottság a K+F feladatok elvállalásának fontosságát, ráadásul – ha nem is teljeskörűen, de – közölte az elengedhetetlen kutatásoknak konkrét témajegyzékét, kívánságlistáját. Ezeket semmi más helyi (egyetemi, főiskolai, könyvtári, oktatási) erők nem fogják önként felvállalni. Ha viszont nem találunk gazdára, az eddigi európai színvonalú hazai könyvtári tevékenységet fenyegeti lecsúszás, elszigetelődés.

A 3K hozzászólásai egyetlen ötletet sem hoznak elő arról, hogy ha a KMK nem fejlesztési feladatokat lát el, akkor egyáltalán mit csináljon? Ha nem fejleszt, akkor mi legyen a dolga, ami miatt megérdemli fenntartását? Jelen pillanatban ezért nincs más javaslat, mint amit a jelentés sugalmaz. Ám akinek van más elgondolása, jelentkezzék! A 2. fejezetben kiemeltünk ún. tartós K+F feladatokat. Ezeknek a témáknak ma nincs gazdája, megoldatlanságuk, halogatásuk

már most is károsan hat a napi szakmai munkákra.

Jelentésünk fő javaslatán túlmenően úgy akarja biztosítani a KMK jövőjét, hogy az ne függjön a Könyvtárosztály vezetőjének személyétől, az OSZK főigazgatójának személyétől és a KMK vezetőjének személyétől, illetve hármójuk személyes jó-rossz viszonyától. Ezért a KMK jogi és szervezeti státuszát intézményes és nem személyi kondíciókkal kívánja megerősíteni. Mindezek miatt a vizsgáló bizottság KMK barátinak és KMK pártinak véli jelentését. Kár, hogy a KMK egy részében csak ezt nem vették észre.

Egyik ellenérv az, hogy a fejlesztés nagykönyvtárakban folyik. Tehát nem létezik „országos” fejlesztés! Meghökentő állítás nemcsak a KMK miatt, hanem szakmailag is: minden érdemi fejlesztés itt az ezredforduló végén azonnal könyvtárközivé válik! Két nagyléptékű fejlesztési munkánk, a világbanki hitelt előkészítő és a már publikált ún. Csurgay bizottsági jelentés is országos horizontú, bennük sok olyan feladat meghatározásával, amelyek egy KMK testére illenek.

Jelentésünk egyik elértése arra épül, hogy a „szakma” szót MKE-ként olvassa. A jelentés sehol sem tartalmazza, hogy az MKE, pláne az Elnökség befolyásolni akarja a KMK-! A vonatkozó részlet: II. fejezet 1. pont, a

3K vonatkozó száma 6. lap utolsó két bekezdés és 7. lap első bekezdés. A jelentésbe nem szabad becsempészni nem létező mondandót, majd ennek apropójából bírálni meg.

Másik elértés az, hogy a jelentés az olvasáskutatást javasolja az OPKM-hez telepíteni egy későbbi időpontban. Ez a kezdeményezés nem az OPKM-től indult, hanem a téma néhány érdekelt szakemberétől. E tények elhallgatásával viszont az a látogatás keletkezik, mintha létezne egy otromba OPKM terjeszkedés. A közlés akkor lett volna teljes, ha az OPKM semlegességét nem hallgatják el.

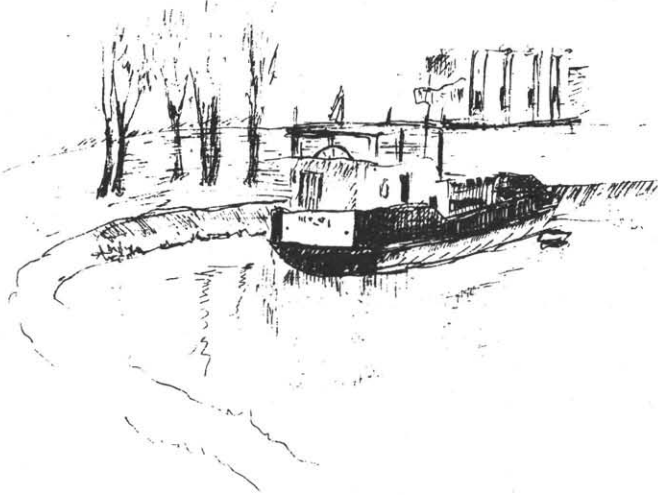
Végül: jelentésünk egyetlen osztály tevékenységét sem ismerteti tételesen. Így a Koordinációs Osztályét sem. Ha bárki úgy érzi, hogy a jelentés kiegészítéseként felsorolja a munkákat, annak csak köszönettel tartozunk.

Senki sem tévedhetetlen. A bizottság legjobb hite szerint letett az asztalra egy javaslatot. Nem muszáj egyetérteni vele. De aki szögesen ellenzi, érezze kötelességének azt is megmondani, mi legyen a KMK feladata.

(A Bizottság válaszával teljes mértékben egyetértett, de azt kiegészíteni kívánta annak egyik tagja, Máder Béla. Az ő kiegészítő gondolatait az alábbiakban közöljük. – A szerk.)

Kiegészítés

Vitathatatlan, hogy a magyar könyvtárügy a rendszerváltás után igen korán eszmélt, a könyvtárak többsége rövid idő alatt felismerte az új lehetőségek, új kihívások, ám az új nehézségek jelentkezését is. Több elméleti és gyakorlati szakember azt is látta, hogy a lehetőségeket éppen a követelmények jelentős növekedésére adandó válasz érdekében azonnal ki kell használni. Ebben a felismerésben benne volt és van az országunkat minden területen elemi erővel kény-

szerítő tény elfogadása is: olykor eszköztelenül, olykor felkészületlenül, ám gyorsított ütemben kell behozni évtizedes késéseinket.

Az OSZK azóta sajnálatosan elhunyt főigazgatója, s a KMK nyugalomba vonult igazgatója bizottságunkat nem egy szokványos, adott időszakonként rendszeres ellenőrző vizsgálat lefolytatására kérte, aminek majd megszokottan kötelező végeredménye bizonyos lényegtelen hibák felemlgetése után annak kinyilvánítása lesz, hogy minden úgy jó, ahogy van. A bizottság nem az intézmény osztályait, azon belül nagyrabecsült munkatársait volt hivatva vizsgálat tárgyává tenni. Nem. A két vezető felkérése része volt annak a felismerésnek, amely szerint nemcsak hogy tér nyílt a fejlettebb európai, s tengerentúli könyvtártudomány nem csupán praktikus, de immár elméleti (mentális) elemeinek átvételére, hanem hogy ennek (természetesen kritikus és adaptált) alkalmazására is nagy szükség van. Nem kevesebbet kellett (volna) elkezdni, folytatni, felgyorsítani, kidolgozni és működtetni, mint pl. egy polgári könyvtári koncepció kidolgozását, a nemzeti szakkönyvtáraknak a polgári környezetben való új funkcióját, a felsőoktatási könyvtáraknak az értelmiségellenesség csitulta utáni ideológiamentes és nagyarányú fejlesztését, a hazai könyvtárak válaszáadását az elektronizáció áldásaira és kihívásaira, az információs szabadság beköszönte után az információkezelés, feltárás modern módszerei tanulmányozását és gyakorlatba ültetését, nem is szólva a nemzeti könyvtár megnövekedett, s számos tekintetben új feladatainak kimunkálásáról. Csoda-e, ha azok, akik a napi praktikummal találkoznak, ám képesek ennél kicsit távolabbra is tekinteni, azok meg akarják tudni, vajon intézményük önmagában, s azok az intézmények jelesen, amelyek e változások elméleti megalapozásában, támogatásában játszanak szerepet, alkalmasak-e erre? A bizottság tagjai maguk is gyakorló könyvtárosok, saját intézményeik öröklött bajai és erényei, ám az új és szükségszerűen elvégzendő feladatok ismeretében és saját törekvéseik közepette arra szerettek volna választ kapni és adni, hogy az újonnan alakuló és nagyon gyorsan változó (hála Istennek inkább fejlődő)

környezetben az adott intézmény, ami a maga nemében nemcsak egyetlen, de országos is, vajon hogyan teljesíthetné legjobban a feladatait. Egyáltalán milyen feladatokat, milyen szervezetben, s bármennyire is fellengzősnek tűnik: szűkebben az ország könyvtárai, kicsit tágabban az ország egésze javára.

A bizottságnak nem volt preconcepciója abban az értelemben, hogy majd úgyszólván jónak vagy rossznak fogja találni az intézményt. A bizottságnak nem preconcepciója, hanem meggyőződése volt. Meggyőződése, amelyről viszont azt tartotta, hogy nem lehet megváltoztatni. E meggyőződés, miszerint e hagyományokkal és eredményekkel egyaránt rendelkező KMK-t mint intézményt a lehető leghatékonyabban a magyar könyvtárügy elméleti, majd a gyakorlatban lecsapódó fejlesztése támogatására kell elsősorban fenntartani.

A bizottság sajnálja, ha két alapkoncepciója nem volt érthető világosan. Az egyik az, hogy országos intézményhez, legyünk pontosak: országos könyvtári intézményhez az ország könyvtárosainak elvileg köze van. Ha az ország könyvtárosait rövidebben és pontatlanul „a szakma” névvel illetjük, akkor a szakmának köze van az intézményhez. A bizottság vette magának a bátorságot, hogy a szakmához tartozónak érezze magát, s miután egyes tagjai véleménye mögött kimutathatóan egyes könyvtári részterületek (nemzeti könyvtári, szakkönyvtári, egyetemi könyvtári stb. szakmai körök) véleménye áll, e véleményeket még csak nem is tartja túlzóan egyénieknek. A másik alapkoncepció az elmondottakból következik: a vizsgálatnak a „vizsgálati” része csupán arra kellett irányuljon, hogy megerősítse vagy cáfolja az intézmény alkalmasságát a további, szélesebb körű és felgyorsítottan végzendő országos tevékenységre.

A bizottság kénytelen volt abból a tényből kiindulni (ami különben az utóbbi néhány év kétségkívül legtöbb öröme okot adó eredménye), hogy számos könyvtári területen (a növekvő gazdasági nehézségek ellenére) a fejlesztés kényszerítő ereje a meghatározó. A statikus könyvtár önmagát veszejt el. A dinamizmushoz meg nem csupán csak és nem biztos, hogy elsődlegesen csak pénz kell. Kell állandóan növelt tudás, kell invenció, ugyanazon kötet jobb hasznosításának, ugyanazon egy számítógép még más feladatra is felhasználásának, ugyanazon állomány részletesebb feldolgozásának igénye. Mindezekhez pedig jól jön, ha nem hatszáz helyen kell egyenként ki- és feltalálni, megalapozni és százszor hangsúlyozva: az eredményt soha sem már elértnek, tehát ezután már csak változatlanul terjesztendőnek tartani.

A Bizottság szívesen elmélkedett az intézmény nevének minden egyes összetevőjéről. Úgy vélte, hogy az első elemről joggal asszociálhat a könyvtártudomány művelésére. Ha elfogadjuk azt, hogy a könyvtárral kapcsolatos számos ismeret megőrzése, művelése, új felismerések keresése, az eddigiek fejlesztése a tudományművelés és -szervezés általános kívánalmainak megfelelő gondozást igényel, akkor gondoskodnunk kell a hazai feltételekről. Gondoskodnunk kell arról, hogy a tudomány művelésének, a kutatásnak elemi intézményei, az egyetemi és főiskolai tanszékek ilyen irányú tevékenysége biztosított legyen. A könyvtártudomány egyik sajátosságaként az elmélet és a praktikum szoros kapcsolata következtében legalább ilyen fontos, hogy a nagy tudományos könyvtárak, országos szakkönyvtárak, tudományos rangú közművelődési könyvtárak, egyetemi könyvtárak bizonyos tekintetben szintén tudományos műhelyek is legyenek. Mindezek mellett, elsősorban az elméleti, s a más tudományágakat is bekapcsoló

alkalmazott kutatások magas szintű végzéséhez elképzelhető egy akadémiai kutatóintézet jellegű intézmény bekapcsolása is. Egy ilyen önálló intézmény a kutatóintézetek általános gyakorlata szerint országosan és nemzetközileg is ismert és elismert kutatók tevékenysége révén az országos kutatások szellemi és gyakorlati szervezője is lehetne. A bizottság a „könyvtártudományi” és a „központi” fogalmakat kénytelen volt összekapcsolni a következő kérdéssel: a KMK ilyen tudományszervező, alap- és alkalmazott kutató intézmény, ahol minősített kutatók jelentős, a hazai könyvtártudomány színvonalát, eredményeit jelentősen reprezentáló, a szakma számára útmutatásul, vitatémául szolgáló dolgozatok, dokumentumok monográfiák születnek? Ha ezekhez a kívánalmakhoz méri a bizottság az intézményt, akkor talán nem túlzó a megállapítás, hogy a könyvtártudományi központ miközben kiváló munkatársakkal is rendelkezik, egészében nem éri el a kutatóintézeti szintet. Ha pedig erre az a válasz, hogy a KMK nem akadémiai kutatóintézet, akkor a bizottság kettőt tehet. Egyszer megkérdezi, hogy akkor könyvtártudományi szempontból mi? Másodszer pedig ajánlhatja a könyvtártudomány erőteljesebb művelését.

A bizottság egyes tagjai (minden bizonnyal tényleges könyvtárosi mivoltukból következően) bár igen tisztelik a módszertant mint absztrakt fogalmat és tevékenységet, mégis az a meggyőződésük, hogy a módszertani munkának sokkal inkább az angolszász gyakorlatban a „retraining” néven ismert tevékenységhez, azaz a folyamatos és állandó továbbképzéshez kellene közelednie, ami viszont többnyire helyi, az adott könyvtártípushoz, sőt adott könyvtárhoz kötődik. Az előbb említett kutatásokkal meg az a kapcsolata, hogy azoknak a gyakorlatban megvalósítható eredményeit közvetíti szinte naponta, eljutva a rész munkákhoz és az egyénhez. Vagyis az általános módszertani tevékenységek távoktatásban is felhasználható elég vékony (ám fontos) rétegére a helyszíni módszertani, továbbképzési gyakorlatnak kellene ráépülnie. Az országos központi, módszertani intézménykénti működést is e felfogás jegyében kell kiteljesíteni.

A bizottság természetesen mind meggyőződéseiben, mind megállapításaiban tévedhetett. Azonban sem meggyőződése, sem javaslatai nem irányultak személyek ellen, legkevésbé az intézmény munkatársai ellen. A bizottság (miután tagjai elolvastak többszáz oldalnyi dokumentumot, jelentést, tanulmányt) igenis bekuccskált az inkriminált KMK ablakon. Nem kételkedik abban, hogy a rozsdás rácsú, málló keretű ablak mögött értékes világ van. A bizottság csupán azt tette fel, hogy nem Istentől elrugaszkodott ötlet, hogy ez ablakból kifelé is „zúgjon” a fény, jelezvén, van valami, amiért nagyon érdemes arrafelé menni. Ha másért nem, csupán rozsdátlanítani, lepókhálózni azt az ablakot.

Ezen kívül nekem már csak az az ötletem, hogyha nem jó, amit gondolunk, akkor ne hívják az intézményt KMK-nak. Lényegében nekem úgy tűnik, hogy végül is csak a könyvtártudományi, a módszertani és a központ fogalmakról van mindenkinek más elképzelése.

Máder Béla

Gyakorlatias gondolatok a „túlhízaltságról”

Azzal, amit *Tóth Gyula* a „Könyv, Könyvtár, Könyvtáros” c. lap tavaly októberi számában megjelent „Túlhízalt, elnehezült könyvtárak kevésbé szolgálgják az állampolgárt” c. cikkében kifejtett, teljes mértékben egyetértek. Sőt, már egy évtizeddel ezelőtt is ez volt a véleményem. Sőt, munkahelyem, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárnak is már közel egy évtizede ez a hivatalos állományépítési politikája. Jogos a kérdés: miért kellett akkor tollat fognom?

Egyrészt a tények és – nagy szóval – a könyvtártörténet kedvéért. Másrészt a mai, ellehetetlenült helyzet miatt.

Az imponáló, országos és nemzetközi adattömeg mintha elrejtene a valóságot, – mint minden statisztika. A történetiség és a tények azonban megkívánják annak rögzítését, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár a nyolcvanas évek közepétől máig több mint egymillió felesleges dokumentumtól szabadult meg. A TEKE és saját jelentéseink unalmas táblázataival nem kívánom fárasztani az olvasót, de hadd idézzek néhány passzust jelentéseinkből: „Az állomány értékelésénél alapjaiban megváltozott a minősítés szempontja: a gyűjteményi érték elsődlegességét a használati érték vette át. Néhány évig jelentős mértékű állományapasztásra lesz szükség és egyben beszerzési politikánk átszervezésére is. Ezek a törkevések már 1986-ban is érezhetőek voltak, de a könyvtárak állományának összetétele, belső aránya csak több év alatt változik meg.” (1986)

„A hálózati tagkönyvtárak állományának évvégi mérlege a következő: a teljes évi gyarapodás: 141 158 egység, a teljes évi csökkenés: 205 176 egység.” (1987)

„Nagyon munkaigényes, de fontos tennivaló az elavult, elrongyolódott, fölöslegessé vált művek kivonása. Mégis, könyvtáraink többsége ma már nem kampányfeladatnak, hanem a folyamatos működés részének tekinti ezt a munkát.” (1989)

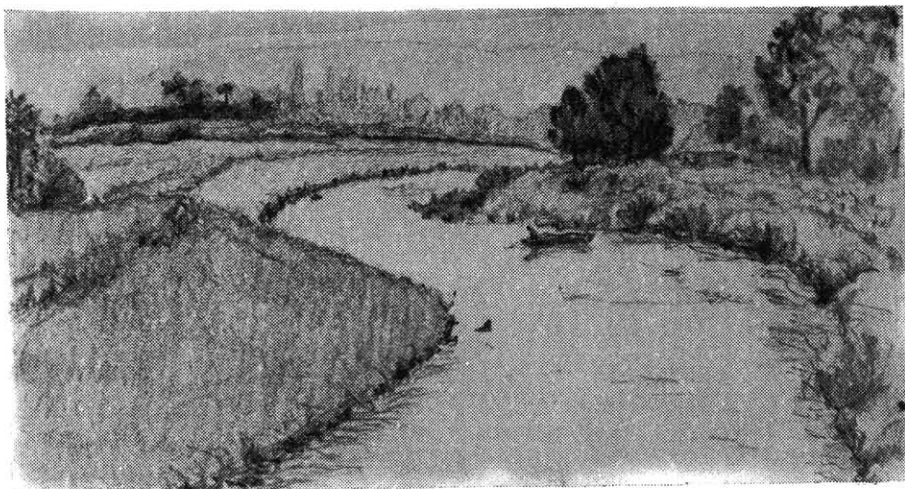
„A több éve folyó, rendszeres állománytisztítás talán az elmúlt évben érte el csúcspontját. Hálózatunk könyvtárainak óriási tehertételt jelentett az évtizedek során lerakódott, fizikailag és tartalmilag elavult, soha nem használt fölös példányokban bővelkedő, a lépcsőzetes ellátás elvének ellentmondó túlfeljesztett és a könyvtári alapterületeket fizikailag egyszerűen meghaladó könyvek tömege. Ebben az évben már majd minden könyvtárunk közel annyi egységet vont ki állományából, mint amennyit beszerzett, s voltak olyanok is, ahol jelentősen meghaladták ezt az arányt. A cél az, hogy a hálózat csak néhány, kiemelkedő szerepkörű tagjában növekedjék szerény mértékben a könyvek mennyisége (az információs és művészi értékkel bíró művek választékának bővülésével), a legtöbb helyen azonban az alapterület és a tényleges használat által meghatározott szinten stabilizálódjék az állomány, tehát amennyi könyvet a kurrens olvasói igény kielégítésére megvásárolnak, nagyjából ugyanannyit vonjanak is ki.” (1990)

„Könyvtárainkban folytatódott az a néhány éve megkezdődött folyamat, amely részben a rendszerváltással függ össze, részben pedig a könyvtári koncepció módosításával: a tartalmilag elavult, illetve az adott könyvtárban ritkán keresett könyvek kivonása. Ezek a kötetek csak látszólag növelték a választékot, valójában csak terhet jelentettek a könyvtárosnak, s dezinformációt a használónak. Az elmúlt évben – bár üteme nem gyorsul, – oda vezetett ez a folyamat, hogy végeredményben sok könyvtárunk több könyvet vont ki, mint amennyit beszerzett. (Ebben persze közrejátszott az elégtelen beszerzési keret is)... Az állomány karbantartását jelentő, a napi könyvtári munkába beépülő könyvkivonás másik pozitív eredménye a használói kereslet és a könyvtári kínálat közelebb hozása egymáshoz, ami különösen a könyvtárainkban az olvasói érdeklődésnek megfelelően kialakított tematikus állománycsoportok megújulását eredményezte.” (1991) „Különösen a forgalom gyors növekedésével összetevetve mutatkoznak meg súlyos problémák állományunk alakulásában. Évről-évre kevesebb könyvet és más dokumentumot tudunk beszerezni költségvetésünk vásárlóerejének következtében... Részben a fentebb leírtak rejlenek a mögött, hogy 1992-ben a hálózat tagkönyvtárai csak 110 ezer új dokumentumot szereztek be a kivont 188 ezerrel szemben. A csökkenés másik oka pozitívnak tekinthető. Ugyanis még mindig folyt az állományok megszabadítása a tartalmilag elavult, az olvasók által nem keresett könyvekről, különösen a társadalomtudományok, a történelem területén, de más gyorsabban avuló szakokban (pl. műszaki ismeretek) is. Mindezzel együtt azonban azt kell mondanunk, hogy nagyon is fenyegetett olvasóink könyvvel való ellátottsága. Egy közművelődési könyvtárban normálisnak az tekinthető, ha legalább annyi új könyvet szerez be (vagy kicsivel többet), mint amennyit tartalmi és fizikai avulás, kopás miatt kivon állományából. Könyvtárainkban a gyűjtemény leépülésének veszélye fenyeget, ha nem lépünk fel érelyesen a jelenség ellen, azaz ha nem sikerül jelentősen többet fordítani beszerzésre.” (1992)

Azért csak a jelentéseinkből idéztem, mert szeretném remélni, hogy az évkönyveinkben, belső híradóinkban vagy országos lapokban megjelenhetett, idevágó közlemények nem kerültek el a szakma figyelmét. Hiszen éppen eleget vitatkozott velünk...

Hadd említsem meg, hogy az OSZK-KMK és az FSZEK 1985-ben jelentette meg azt az angol tanulmánygyűjteményt, amely az állomány más szempontú el-

rendezéséről szól. Ezen írások hatására a fővárosban már 1985-ben átalakítottak három könyvtárat úgynevezett családi könyvtárrá. Azért írom, hogy úgynevezett, mert a könyvtártípus lényege az állomány más elrendezése és a barátságos térkialakítás mellett tulajdonképpen az, hogy a használat helyezi a középpontba megszabadulván a felesleges állományrészekről, s a beszerzésben a tényleges olvasói igényeket követvén. Talán emlékeznek rá néhányan, hogy az 1986-ban Békéscsabán tartott MKE-vándorgyűlés programjában szerepelt az „állomány más megközelítése” a családi könyvtári modell kapcsán. Az FSZEK munkatársainak – köztük elsősorban jómagamnak – kellett farkasszemet néznünk nem valami könnyen meggyőzhető hallgatósággal, amikor a radikális állománycsökkenés mellett érveltek.

S nem feledjük el azt sem, hogy országos botránykő volt a FSZEK gyakorlata, amikor a központi könyvtárban is – ha a hálózatához képest sokkal, de sokkal szerényebb mértékben – az állomány selejtezéséhez kezdett. Bár folytatta volna!...

Ennyit a rend és a történetiség kedvéért, s csak azért, hogy bizonyítsam: a szakma már több mint egy évtizede, ha részben az objektív feltételek (helyhiány) miatt is, de belekezdett az állományépítés e súlyos problémájának a megoldásába. Mégis igaza van Tóth Gyulának, ha elmarasztalja a szakmában – bennünk is – jelen lévő visszahúzó elemeket, a gondolkodási restséget, a mennyiségi szemléletet, a voluntarista könyvtárpolitika elemeit.

Mégis van vitatkozni valóm Tóth Gyulával, legalábbis a frontvonalban álló, gyakorló könyvtáros platformjáról. Innen egyáltalán nem beszélhetünk „túlhízaltságról”. Itt nem arra célok, hogy az FSZEK minden ellátottsági mutatója messze elmarad az országos átlagtól (nem is tekintve a gazdagabban eleresztett könyvtárakéit), hanem az egyre csökkenő, s az FSZEK-ben egyre rohamosabban csökkenő állománygyarapítási kereteket. Az utóbbi tíz év jelentéseiből a fentiekhez hasonló idézetsort lehetne felvonultatni annak bizonyítására, hogy a megugrott könyvárak (s az egyéb dokumentumok árai) milyen katasztrófális visszaesést eredményeztek a beszerzett kötetek számában.

Maradva Tóth Gyula képénél, én úgy fogalmaznék, hogy a bőr alá fecskendezett, romlott tápláléktól látszólag felhízott könyvtáraink vannak, amelyek azonban a napi betevő falatot nem kapják meg, sőt éheznek. S egyszerűen azért nem akarnak belekezdeni a fogyókúrába, mert meglévő ruháikkal akarják eltakarni aszott testüket. Azaz: ha belekezdenének a radikális selejtezésbe, kérdéssé válhatna létük is.

Megítélésem szerint ma már nem az állomány túlfejlesztett volta a gondot okozó kérdése, – ezen a könyvtárosok maguk tudnak segíteni, ha akarnak. Ma az állományfejlesztés stagnálása, sőt rohamos visszaesése, a kivont könyvek pótlásának lehetősége az igazi, a nagyon fájó probléma. Ezt pedig a könyvtárosok maguk nem tudják megoldani.

Nem akarom a saját nyomorúságunkat, a fővárosi lakosság gyalázatos ellátottságát (inkább ellátatlanságát) idézni. Vegyük elő a TEKÉ-t. A közel tízezer lakosú Dévaványa 1992-ben 66 ezer forintot költött könyvekre, szomszédja a négyezer lakosú Ecségfalva ennek felét sem! Tessék kiszámolni az átlagárak ismeretében, hány kötetet jelent ez az összeg! Ebből kellett volna beszerezni a több ezer forintos kézikönyveket, az egyre szépülő (és dráguló) gyerekkönyveket és minden mást. Mindenki tucatszám találhat hasonló példákat a TEKE-ben, de a saját gyakorlatában is.

Ebben a helyzetben szembe kell néznünk azzal, hogy százával vannak könyvtárak kis és közepes településeken, ahol az 1993-ban megjelent, 950 forintos Filozófiai kisenciklopédia helyett még ma is a sztálinista Rozental filozófiai lexikonából tájékoztatnak. Ma ezt jelenti a túlhízaltság: éhezést és túlméretezett-seget egyszerre.

Ezért én, aki néhány éve még a fogyasztás terápiáját helyeztem az elsőbbségi sor élére, most az infúziót, a táplálékot követelem, hogy a beteg életben maradjon.

Vagy – és ez valós alternatíva – vessünk számot a halál tényével. Merjük kimondani, hogy nincs ennyi könyvtárra szükségünk. Keressünk más megoldást a kistelepülések, városi lakókörzetek könyvtári ellátására. Tartsunk fenn jóval kevesebb könyvtárat, mert hogy csak ennyit vagyunk képesek egészségben megtartani, a használói igényekhez mérten fenntartani. Mert ma már nem a szakmai restség, a retrográd szakmai gondolkodás akadályoz bennünket az állomány korszerű szinten való tartásában, hanem az anyagiak hiánya okozta tehetetlenség.

A tehetetlenség érzése lassan dühvé változik bennünk. A napról-napra mennyiségben és minőségben egyaránt növekvő olvasói igények előtt tehetetlenül állva a szelíd könyvtáros is dühössé válik, hogy neki kell kimondania: ilyen körülmények között, ilyen feltételek mellett talán nincs szükség a könyvtárra.

Szakmailag teljesen egyetértek Tóth Gyulával. A probléma ilyen súllyal és apparátussal való felvetése mégsem aktuális, mert ezzel csak beszélünk a restrikció kitátott szájába.

Maruszki József

Library Networking in Europe

Brüsszel, 1994. október 12–14.

Az európai könyvtári hálózatok építésének helyzetéről rendezett nemzetközi konferenciát a brüsszeli Kongresszusi Palotában az EFLC (European Foundation for Library Cooperation) a European Commission erkölcsi és anyagi támogatásával, valamint az EBLIDA (European Bureau of Library, Information and Documentation Associations) és a LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche) közreműködésével. A konferencia hangsúlyozott célja volt, hogy lehetőséget teremtsen a könyvtárak (könyvtárosok) és információ-szolgáltató szervezetek (információs szakemberek) számára a hálózatok és más új technológiai megoldások hasznosításának megismerésére, a tapasztalatok megosztására és az együttműködés fokozására a mára már e területen is elavult nemzeti és szakmai határokon keresztül.

A konferencia első, a protokolláris megnyitók és általános áttekintést nyújtó előadásokat követő érdemi előadása alapvetően a kiadók szemszögéből közelítette meg az elektronikus publikálás kérdését.

Herman Pabbruwe, (Wolters Kluwer Academic Publishers, Hollandia) véleménye szerint a tudományos publikáció elektronikus formában jelentősen jobb minőségű termékekhez juttatja a felhasználókat. Ezzel kapcsolatban válik ismét valóban fontos kérdéssé az elektronikus publikációban szerepet játszó kiadók számára a felhasználói interfészek minősége, a kiadók képzése, a dokumentumok eredetisége, őrzése, szabványosítása, hozzáférhetősége és számbavétele, valamint a hálózatban történő kiadás. Közel van a jövő, amikor az elektronikus forma válik elsődlegessé.

Az előadó külön hangsúlyozta, hogy a könyvtárosok és kiadók között jobb megértésre van szükség hivatásukat illetően ahhoz, hogy a felhasználó azt kapja, amire valójában szüksége van.

Mel Collier (De Monfort University, Leicester) a könyvtárak szemszögéből nézve sokkal ellentmondásosabb képet vázolt fel. Jó a könyvtáraknak, ha az elektronikus termékeknek a szoftverekéhez hasonlóan licencia-díjakat számolnak fel a kiadók. Ha azonban a használatnak megfelelően kell fizetni értük, az a könyvtáraknak túlságosan költséges. Kihívást jelent az a tény, hogy a tankönyvek növekvő számban jelennek meg elektronikus formában.

Ahhoz, hogy az elektronikus dokumentumok számának és jelentőségének növekedése ne krízishelyzetet okozzon, új modelleket kell kidolgozni, például úgy, hogy a könyvtár csak a ténylegesen keresett dokumentumok használata után fizessen, de ne számítsanak fel díjat a nem használt dokumentumokért.

A fokozódó elektronizálódást a személyzet hozzáállásában is változásnak kell követnie, hiszen egyre kevésbé lesz szükség az állomány fizikai mozgatására, növekszik viszont a könyvtárosok navigációt, tájékozódást segítő szerepe.

Az EU több elektronikus dokumentum-projectet működtet. Az ELISE keretében Nagy-Britanniában és Hollandiában színes digitalizált képek adatbankját alakítják ki, megvizsgálva több adatbank egymással való összekapcsolásának lehetőségét és az adatbankokkal való kommunikáció mikéntjét. Az ELSA project az SGML formátumú elektronikus folyóiratcikkek kezelését vizsgálja.

Virginia Cano (Queen Margaret College, Edinburgh) a manapság időnként túlságosan is sokat hangoztatott, divatossá vált „korszerű” management szemlélet jegyében elemezte az információtechnológia (IT) szerepét. Az üzleti életben a költségek, mindenek előtt a munkabér csökkentése és a haszonszerzés érdekében vezetik be az IT-t. A könyvtárakban az IT szerepe nem profit-orientált, de létezésünket igazolnunk kell a fenntartók előtt, azaz nem elég csak tevékenykednünk, szolgáltatnunk.

Az elektronikus levél útján történő referenz-szolgáltatás lehetővé teszi, hogy az emberi erőforrásokat megosszuk, hiszen nem kell minden szakembernek azonos helyen lennie, illetve egy ember több könyvtárba beérkezett kérdéseket is megválaszolhat. Gyakorlattá válik, hogy az Interneten meglévő forrásokat is felhasználjuk és frott nyoma marad a kérdéseknek és a rájuk adott válaszoknak.

A konferencia egyik legérdekesebb és legszínvonalasabb előadásán *Lorcan Dempsey* (University of Bath, UK Office of Library Networking) az Internet felfedezését segítő eszközökről, mindenek előtt ezek hiányosságairól beszélt. Az FTP, WAIS, Gopher, WWW csak gyenge leírásokat nyújt a nehezen megtalált forrásokról. Fájl-nevekre, menüpontokra kereshetünk csak velük, fájl-alapúak. Nincsenek szabványos leírások a forrásokról, nincs egységes interfész. Felettlőbb kérdéses, hogy az AACR, ISBD stb. alapú katalogizálás alkalmazható-e ezekre. Egyáltalán katalogizálhatók-e a hagyományos értelemben?

A UKOLN mindenestre a társadalomtudományok területén egy új szemléletű, a források könnyebb és alaposabb azonosítását segítő kapuszolgálat kifejlesztésén dolgozik SOSIG (Social Sciences Source Identification Gateway) néven.

Nancy Fjallbrandt (Chalmers University of Technology Library, Göteborg) is felvetette, hogy hogyan találhatunk igazán informatív forrásokat az Interneten. Nemcsak a források száma nő, hanem egyre komplexebbek az OPAC-ok, ismerni kell az online adatbázisok, CD-ROM-ok különböző keresési rendszereit.

Az EDUCATE EU-projekt csak ez év februárjában kezdődött, de a fentieknek megfelelően az a célja, hogy a hálózaton terjeszthető, önálló tanulásra alkalmas eszközt dolgozzanak ki az e források használatával kapcsolatos felhasználóképzési kurzusokhoz. A projektben több modul fejlesztenek ki, rétegzett hipertext struktúrával. A francia és a spanyol nyelvű változatok nemcsak fordítást, hanem az adott ország kultúrájához, információszerezési szokásaihoz való adaptálást is jelentik. Interfészként valószínűleg a Mosaic-ot fogják használni. A várható felhasználók között lehetnek könyvtárosok, egyetemi oktatók, (nappali) hallgatók, a továbbképzésben és a távoktatásban résztvevők.

Nehéz eldönteni, hogy *Antti Soini* (Helsinki University Library) sokkolni kíván-e, a virtuális könyvtárral kapcsolatban divatba jött fenyegetettség érzést mintegy fokozva. Kijelenti, hogy a felhasználónak nem könyvtárra, hanem információra van szüksége, s ennek megszerzésében a könyvtár csak közvetítő szerepet játszik. Mindenesetre felteszi a kérdést, vajon 2001-re mindenkinek lesz-e IP-címe. Sok más előadóhoz hasonlóan ő is információtömeget, sőt dzsungelt lát a hálózatokon, amelyen csak illúzió az ingyenesség.

Ha a technika segítségével a publikált információ elektronikus formában található meg, nincs szükség raktárakra, nincs szükség bonyolult dokumentumleírási és központoszási szabályzatokra, hanem egységes indexelési eljárásokra, új szabványra az online katalógusok megjelenítéséhez, authority rendszerekhez és intelligens interfészekhez. A finn LINNEA hálózati program, amely 9 évvel ezelőtt kezdődött, jelenleg 50 ezer számítógéppel működik (a lakosok száma 5 millió). A program alapvető célja és összetevői: egységes helyi könyvtári rendszerek kialakítása, központi katalógusok a nemzeti könyvtárban, teljes nemzeti hálózat és kapcsolódás a nemzetközi hálózatokhoz.

A hálózatokon ugyanakkor a nyomtatott dokumentumkincsnek csupán 5%-a található meg és a nyomtatott dokumentumok az egész dokumentumállomány-nak is csak 5%-át képviselik, a képi és hanginformációval szemben.

Catherine Synellis (University of Patras Central Library) előadásának legfőbb tanulsága az volt, hogy sokak számára nagy segítség lehet az EU-tagság. A görögországi Patras műszaki egyetemén valóban balkáni állapotok uralkodtak, ami a könyvtárat illeti. Nem volt jogi szabályozás, megfelelő épület és infrastruktúra, hiányzott a képzett személyzet, katalógizálás, referenz. Ebből a helyzetből mára nemzeti méretekben is jelentős szerepet játszó, több EU-projectben résztvevő könyvtár nőtt ki az 1977-ben elindított program következetes megvalósításával, melynek eredményei: CD-ROM hálózat működtetése, hálózatos integrált számítógépes könyvtári rendszer kiépítése, online dokumentum szolgáltatás.

Christian Lupovici (INIST, Párizs) szerint (más elhangzott véleményekkel egybehangzóan) ma még ellentmondás van a publikálás hagyományos, nagy presztizst adó mechanizmusa és az elektronikus publikáció között. Az elektronikus publikáció azonban az információs lánc minden résztvevőjének – kiadóknak, szerzők-

nek, adatbázis forgalmazóknak és könyvtárosoknak – szerepét meg fogja változtatni. A könyvtárosok szerepe lehetne az is, hogy a szerzőket szabványos elektronikus dokumentumok készítésének technikájára oktadják. Nem mondhatnak le arról, hogy segítsék az olvasót az elektronikus dokumentumok, források világában való eligazodásban, kevesebbet kell viszont majd a katalogizálással foglalkozniuk.

Berndt Dugall (Stadt- und Universitätsbibliothek, Frankfurt am Main) leírta az elektronizációban megvalósított fejlesztések felfogásbeli és megvalósítási különbségeit a könyvtári és a kiadói/terjesztői területeken. Míg a könyvtárak azzal foglalkoztak, hogy nemzetközi szabványokat dolgozzanak ki a bibliográfiai adatok, karakterek, csereformátumok kezelésére, a könyvkereskedelem a minimális bibliográfiai adatközlés és a nemzetközi azonosító számok (ISBN, ISSN) használatával igyekezett a lehető leggyorsabban információt adni a piacon megjelenő dokumentumokról, megvalósítani az elektronikus üzleti kapcsolatot könyvtárak és szállítók között. Beszámolt az EDILIBE II. EU-projectről, melynek keretében OSI alapú (X.400 kommunikációs protokoll, EDIFACT üzenetek) papírnélküli üzleti kommunikáció kísérleteit kezdte meg több könyvkiadó, közvetítő cég és könyvtárak között a rendelkezésekkel kapcsolatos ügyintézésre, melynek legnagyobb előnye a gyorsaság és az alacsony hibaszázalék.

David Buckle (OCLC Europe, Birmingham) körvonalazta az OCLC szolgáltatások új alapokra helyezésének okait. Felismerve, hogy a könyvtárak beszerzésre fordítható költségvetése folyamatosan apad, a kiadványok ára viszont emelkedik, nem lesznek többé érdekeltek az eredeti dokumentumok beszerzésében, hanem annál inkább elektronikus úton történő elérésükben. Az OCLC új stratégiai célja: a felhasználók információellátása olyan formában, ahogyan kívánják, ott és akkor, ahol és amikor igénylik, és olyan áron, amelyet meg tudnak fizetni.

A teljes szövegű elektronikus dokumentumok (könyvek, folyóiratok, térképek és kéziratok, bibliográfiai adatbázisok) elérésének megvalósítására nemzet-

közi szinten az Internet, regionális szinten az Europeanet, nemzeti szinten a Janet és Surfnet ad lehetőséget. Az OCLC-nek ma 52 országból 18 ezer tagja és felhasználója van. Szolgáltatásai a bibliográfiai adatbázisokban való kereséstől és rekordszolgáltatástól a teljesszövegű cikkadatbázisokból való keresésig és másolatszolgáltatásig terjed, együttműködésük a kiadókkal egyre szélesebb.

Anton Bossers (Centre for Library Automation Pica, Leiden) a Pica rendszer 1992-től 1998-ig terjedő stratégiai tervéről számolt be. A nagyszabású infrastruktúra és szoftver fejlesztések a nyílt könyvtári hálózat (OLN Open Library Network) megvalósítását célozzák mind Hollandiában, mind Németországban. A hálózatban a SURFNET alatt valamennyi Pica tag adatbázisai elérhetők, ugyanakkor hozzáférést biztosítanak angol, francia és amerikai adatbázisokhoz illetve szolgáltatókhoz (BLDSC, LASER, SDB, SUNIST, RLG, OCLC) rekordok átvétele, könyvtárközi kölcsönzés és keresés céljából. Mindezek egyszerű használatára egységes felhasználói interfészt fejlesztenek és kidolgozzák a díjazási rendszert, figyelembe véve az eltérő felhasználói rétegeket.

Derek Law (King's College, London) több kérdést is felvetett érdekes előadásában.

Az Interneten meglévő forrásokat katalogizálni kellene, de lehetetlennek látszik, ahogyan az igazi osztott katalógusok is csak célként jelentkeztek a múltban, de nem valósultak meg teljességgel.

Az elektronikus dokumentumok szerzői jogi kérdései kapcsán pedig felvetette, hogy a kiadók sok esetben közpénzekből finanszírozott kutatások eredményeiből húznak hasznot, tehát az angol-amerikai „fair felhasználás” fogalmát.

Maria A. M. Heijne (Surfnet, Hollandia) az elektronikus dokumentumtovárbítás kapcsán több kérdést is felvet. Kinek a feladata lesz az archiválás? A kiadóké, netán a könyvtáraké? Helyi, nemzeti, esetleg globális szinten?

Információban gazdag és szegény nemcsak földrajzi értelemben lehet valaki, mert kevésbé fejlett országban él, hanem akár intézményi szinten is nagy az egyenlőtlenség.

A felhasználó a papírt részesíti előnyben a képernyővel szemben, márpedig az ő igényeit kell kielégítenünk, nem pedig a szállítónak diktálnia.

Jaques Chaumier (Bureau Van Dijk, Párizs) szerint műszaki megoldás is kínálkozik a szerzői jog érvényesítésére. A hálózatokon ugyanis nem ellenőrizhető a másolás. Ha azonban „bélyeget üthetünk” a dokumentumokba, ahhoz hasonlóan, ahogy az autók üvegeibe gravírozzák a rendszámot, követhető lesz a dokumentum útja.

D. Visser (Amszterdami Egyetem) előadásának legfőbb tanulsága az volt, hogy a szerzői jog harmonizálásának az Európai Unióban is hosszú utat kell még bejárnia, az elektronikus dokumentumok szerzői joga, terjesztési formái, másolási lehetőségei, megőrzésük kötelezettsége terén pedig teljes a káosz. Nem világos, hogy az elektronikus dokumentumpiac szereplői – kiadók, hardver és szoftver fejlesztők és forgalmazók, könyvtárak – közül ki lesz a túlélő.

Brian Lang (British Library, St. Pancras, London) előadásában a bibliográfiai adatcsere még megoldatlan kérdéseivel foglalkozott. Országos szinten legfonto-

sabbnak az online könyvtári katalógusok hálózati elérését nemzetközi szinten a nemzeti bibliográfiai regisztráció felgyorsítását és az adatok hálózaton keresztüli cseréjét tartotta.

Külön szekció foglalkozott a retrospektív konverzió illetve katalogizálás kérdéseivel.

Richard Landwehrmeyer (Staatsbibliothek zu Berlin) azt a nagyszabású programot ismertette, amelyet 11 nagy német könyvtár együttműködéséhez dolgoztak ki az 1600-tól 1985-ig megjelent német kiadványok számítógépes bibliográfiájának létrehozására. A terv foglalkozik a minimális adattartalom megszábasával, a besorolási adatok központi adatbázisának építésével, a feldolgozandó anyag korszakolásával és a megoldás módszereivel (saját katalogizálás és retrospektív konverzióra illetve adatrögzítésre specializálódott cég: a Saztec megbízása). Az egész munkát pontos gazdaságossági és hatékonysági elemzésekre alapozzák.

Catherine Lupovici (*JOUE Systèmes d'Information, Paris*) egy MARC alapú optikai karakterfelismerő programra (MORE Marc Optical REcognition) alapozott, nagy sikerre számító retrospektív konverziós megoldást mutatott be. Edigi kísérleteikben, amelyhez a Bibliographie de Belgique 1973. évi anyagát használták, s amelynél külön problémát jelentett a kétnyelvűség, 99,9%-os biztonsággal oldották meg mind a páhuzamos adatok UNIMARC-ba történő konverzióját, mind a karakterfelismerést, amely minimális emberi beavatkozást igényelt.

Guiseppe Vitiello (Council of Europe, Strasbourg) a digitalizálandó katalóguscédulák elemzésére és az OCR technika alkalmazására tett megoldási javaslatot, főleg kis nemzetek bibliográfiai adatainak konvertálásánál. Esettanulmányában a Firenzei Nemzeti Könyvtár számára kidolgozott FACIT projektet (Scanning+Automatic Formatting) ismertette, melynek lépései: a cédula szövegének beolvasása a magyar fejlesztésű programmal (Recognita) egy ASCII fájlba, majd az adattartalom analízálása és formázása egy erre kidolgozott programmal. Beszámolója szerint ezzel a módszerrel 400 katalóguscédulát lehet óránként konvertálni.

Gunilla Johnson (The Royal Library, National Library of Sweden, Stockholm) a régi könyvek katalogizálását nemzetközi összefogással megoldó HPB adatbázis (Hand Press Book database) tervét ismertette. Jelenleg 29 tagkönyvtár (RLG Research Libraries Group) vesz részt a projektben, melyhez kialakították a testületi nevek egységesítésének szabályait, a minimális adattartalmú rekordokat és közös formátumként a UNIMARC-ot választották. Jelenleg 6 fájlt hoztak létre kb. 1 millió rekorddal. Az EU évi 10 ezer ECU-val támogatja a CERL program (Consortium of European Research Libraries) megvalósítását, amelyhez további európai országok csatlakozását várják.

A konferencia záróülését is az általános, elvi áttekintés és protokolláris jelleg határozta meg alapvetően, mégis ki kell emelnünk *Klaus-Dieter Lehman* (Die Deutsche Bibliothek, Frankfurt am Main) előadását, melyben megpróbálta summázni mindazokat a kihívásokat, amelyekkel a ma könyvtárainak és könyv-

tárosainak szembe kell nézniük, hogy jövődő feladataikat el tudják majd látni. Ezek kulcsszavakban a következők: a virtuális elektronikus könyvtár kezelése, a hatékony információs technológia elsajátítása, a szerepek és feladatok megosztása más intézményekkel, a koordináció megvalósítása nemzeti és nemzetközi szinten, az Internet elfogadása a nemzetközi kommunikációra, az adatátvitel minőségének javításához szükséges források kiharcolása az állami költségvetéstől. Tisztázni kell a nemzeti könyvtárak szerepét és felelősségét az elektronikus dokumentumok gyűjtése, őrzése és szolgáltatása terén, gondoskodni kell a kötelepéldányok beszolgáltatásáról és az elektronikus dokumentumok bibliográfiai regisztrációjáról. Véleménye szerint ki kellene válogatni az európai könyvtárak állományából megőrzésre érdemes dokumentumokat és ezekből teljes szövegű digitalizált gyűjteményt kellene létrehozni a jövődő nemzedékek számára. Mindezeket csak megfelelő technikai ismeretek birtokában lehet kezelni és megvalósítani, ezért a képzést is forradalmasítani kell.

A konferencián kizárólag meghívott előadók szerepeltek. Az előadások színvonalára ennek ellenére (és érthető módon) változó volt, de jó képet adott az Európai Unióban folyó hálózatépítési munkáról, a tagországok szakembereinek az e kérdéskörrel kapcsolatos különböző nézőpontjairól. A rendkívül jó szervezés segítette a hatékony információátadást. Arra azonban nem volt mód, hogy a párhuzamosan folyó szekciók minden előadását meghallgassuk.

A konferenciához kapcsolódó kisebb kiállításon elsősorban néhány integrált rendszer bemutatóját tekintettük meg. A hivatalos programot követően meglátogattuk Belgium nemzeti könyvtárát, a Bibliothèque Royale Albert Ier-t és megismerkedhettünk az ott folyó fejlesztésekkel.

Végül illendőnek tartjuk, hogy köszönetünket fejezzük ki magunk s több közép-kelet-európai kolléga nevében az EC-nek és az UNESCO-nak, amiért a konferencián való részvételünkhöz jelentős anyagi támogatást nyújtottak.

Berke Barnabásné – Koltay Tibor

Alapítvány a magyar iskola milleniumának szolgálatában

Bár az „1000 éves a magyarországi iskola” alapítvány létrehozása, törekvései, az 1991 óta rendszeresen kiírt nyilvános pályázatai s e pályázatok eredménye – a *Könyvtáros*, illetve a *Könyv, Könyvtár, Könyvtáros* jóvoltából – nem ismeretlenek a szakma berkeiben, mégis sajnálom, hogy személyes találkozásunk olyan időszakban jött létre, amikor a további célok, tervek ismertetése s a közös tevékenységre mozgósító felhívás helyett csupán a tárgyyszerű tájékoztatás és a leltárkészítés lehet előadásom tárgya. Korlátozott anyagi lehetőségeink ugyanis igen szűkre szabják további tevékenységünk kereteit.

Az Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum 1990-ben az első magyarországi iskola születésének közelgő – jelképes – milleniuma alkalmából ötmillió forintot alaptőkével hozta létre alapítványunkat. Az alapítvány deklarált célja „a pedagógiai múzeum fejlesztése, az állandó magyar iskolatörténeti kiállítás megszervezése, az évfordulóval kapcsolatos egyéb rendezvények (pl. iskolai és más helyi gyűjtemények, kiállítások, hazai és nemzetközi konferenciák), kiadványok ösztönzése és támogatása” volt.

Az alapítvány kuratóriuma a kitűzött célok megvalósítása érdekében évente hirdetett nyilvános pályázatot. Az alapítványi pénzekből azok részesülhettek, akik a fenti célok érdekében közhasznú tevékenységet kívántak kifejtetni, s a támogatás elnyerésé-

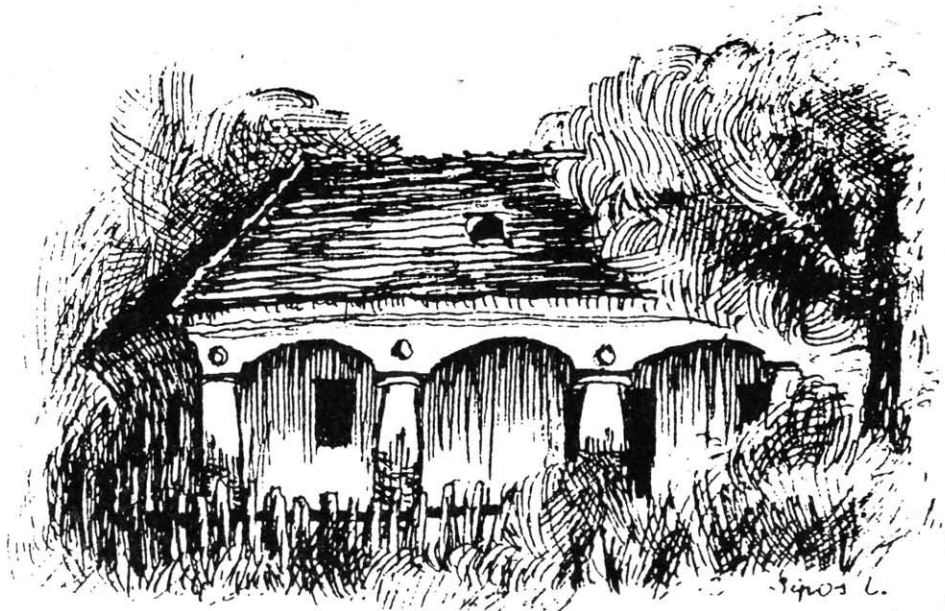
re a kiírás feltételeinek megfelelő pályázatot nyújtottak be.

*

Mielőtt e hároméves pályázati tevékenység eredményeit ismertetem, röviden fel szeretném idézni az első magyar iskola megszületésének körülményeit, valamint e csaknem ezeréves történet néhány, a jövő szempontjából sem mellőzhető, megfontolásra érdemes tanulságát.

Két év múlva, 1996-ban lesz ezerszázéves annak, hogy a *Géza* fejedelem hívására hazánkba érkező olasz bencés szerzetesek Szent Márton hegyén – a mai Pannonhalmán – kolostorépítésbe kezdtek. Kolostoruk – a kor szokásai szerint – magába foglalta a hazai utánpótlásukat képző szerzetesi iskolát – az első magyarországi iskolát. Az iskola működésére – *Mauritius* pécsi püspök révén – már az 1010-es évekből vannak adataink. *Szent László* összeírása az 1090-es években jelentős könyvtárat talál, aminek állománya a teljes körű, három fokozatú szerzetesiskola méltó utal. Ez utóbbi példa egyben annak bizonyítéka is, hogy az iskola és a könyvtár léte, sorsa a kezdetektől elválaszthatatlanul összefonódott a magyar nyelvű művelődés történetében; a millenium e két ikerintézmény közös ünnepe.

Az első magyar iskola fontos állomása volt a magyarországi fejlődésnek

és európai beilleszkedésének. A csakhamar nyomába lépő kolostori és székeskáptalani, majd plébániai iskolák sora pedig szilárd alapját jelentette a következő évszázadokban egyre inkább kiteljesedő iskolarendszernek, amely – a hagyomány és a megújulás örökös kettős kényszere alatt – megmaradásunk és előrehaladásunk fontos tényezőjévé vált.

Az iskola már pusztán létével élő bizonyítékát adta a mindenkor magyar társadalom gyermekeiért érzett felelősségének s – egyben – e jövőnek záloga is volt. Köztudott, hogy gazdasági, társadalmi fejlődésünk azon korszakait, amikor népünk lépést tartott az európai fejlődéssel vagy sikerrel kísérelte meg a felzárkózást hozzá, mindig az oktatásügy nagy expanziói előzték meg. A reformkort és 1848/49 forradalmát a két Ratio Educationis kora, a századforduló hozta fellendülést

pedig közoktatásunknak az Eötvös-féle népoktatási törvénnyel megalapozott polgári átalakulása, nagyszabású modernizációja.

A magyar iskola közel ezeréves története folyamán szakadatlan párbeszédet jelentett az egyetemes emberi kultúrával: elvek és módszerek, tanítók és tanítványok állandó cseréjét, s ezáltal nemcsak gyarapodott, másokat is gazdagított. Különösen fontos szerepet játszott a Kárpát-medence egymásra utalt népeinek életében, kultúrájának sajátos fejlődésében.

*

Az alapítvány pályázatainak az ezeresztendő történetnek a minél teljesebb megismertetését, a történet írott és tárgyi emlékeinek a felkutatását, közkinccsé tételét ösztönözték és segítették – a szerény anyagi lehetősé-

gek szabta határokig. A három év alatt benyújtott pályázatok száma meghaladta az ötszázat. Közülük mintegy 120 pályázó csaknem kétszáz pályamunkája nyert el 10–200 000, összesen kb. 7,2 millió forintos támogatást. Aligha túlzó tehát az az önértékelő megállapítás, hogy a magyar nevelés történetében páratlan méretű, sikeres akciónak voltunk a kezdeményezői és irányítói. Az adatokból az is kitűnik, hogy sokan folyamatosan, rendszeresen pályáztak. Elsősorban nekik köszönhetjük a pályázat tudományos szempontokból is számottevő eredményeit.

A pályázat a közoktatás és a közművelődés csaknem minden intézményét képviselték az ország minden részéből, sőt határainkon túlról is, gyakorló szakembereket és minősített tudományos kutatókat egyaránt találhatunk közöttük.

A kuratórium minden esetben rendkívül nehéz döntéseit a támogatások odaítéléséről kiváló és ismert szakemberek segítették. A pályázatok elbírálásában *Jáki László*, *Kertész Gyula* és *Ottovay László* (könyvészeti tárgyú pályamunkák), valamint *Farkas Attila*, *Nagy László* és *Szathmáry Sarolta* (muzeológiai pályázatok) vettek részt.

Előadásom további részében – a pályázati kiírások logikája szerint – három témakörrel nyújtok vázlatos áttekintést, értelemszerűen nagyobb teret szentelve a könyvészeti vonatkozású kutatásoknak.

„A neveléstörténet írott és nyomtatott forrásainak feltárása, illetve kiadásra való előkészítése” című témakör egyik legjelentősebb vállalkozása az iskola- és művelődéstörténet rejtett

kincsesbányájának, az iskolai értesítőknek a könyvészeti feldolgozása. *Gráber Jánosné* folytatja azt a korábban *Léces Károllyal* közösen megkezdett munkát, amelynek eredményeképpen – számítógépes adatrögzítéssel – nagyrészt készen áll az értesítők bibliográfiája. A szerkesztés előrehaladott állapotában van az Abaújszántótól Esztergomig terjedő első kötet nyomdai előkészítése, valamint a budapesti iskolai értesítők adatait tartalmazó következő kötet. Folyik az 1801 és 1850 között megjelent iskolai érdemsorozatok könyvészeti adatainak kiegészítése, illetve egyeztetése is. A bibliográfia széles körű tájékozódás és adatgyűjtés alapján minden fellelhető adatot magába foglal.

Közvetlenül ehhez a nagyszabású feldolgozó munkához kapcsolódik *Bakó Anna* és *Szilágyi Erzsébet* pályázati tevékenysége. Ők az iskolai értesítők tartalmi feldolgozásának, repertorizálásának előmunkálataként – a többi között – az évkönyvekben található névsorok alapján az egyes iskolák tanári testületének adatait, változásait viszik számítógépre. Közös vállalkozásuk egyik központi eleme a *Jáki László* szervezte OPKM-beli iskolatörténeti adattár munkálatainak, amihez a közeljövőben több hazai és határon túli magyar gimnázium kutató és feldolgozó szakemberei is csatlakoznak.

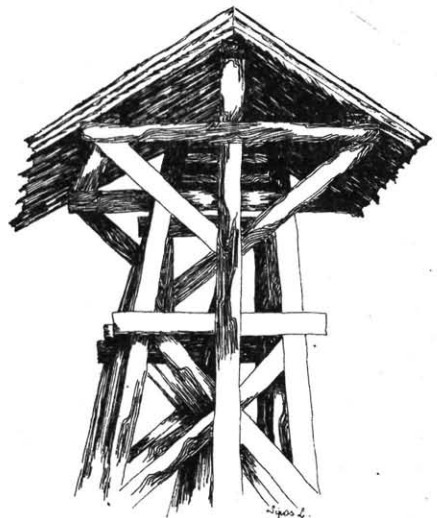
Támogatást kapott az elmúlt évben néhány jelentősebb nevelésügyi folyóirat, így pl. a Néptanítók Lapja (*Tóthpál Józsefné*) és a Kisdednevelés (*Varga Gábor*) repertóriumának készítése, s több, neveléstörténeti szempontból ugyancsak jelentős téma bibliográfiai feldolgozása (*Balogh László*: Az értékelés hazai történetének annotált bibliográfiája; *Varga Kovács Amarilla* és *Koren Istvánné*: A szakoktatási tervek bibliográfiája).

Több olyan pályázatot említhetünk, amelyek a neveléstörténet mindeddig rejtett levéltári és kézirat forrásainak a felkutatására és közzétételére vállalkoztak. *Fehér Erzsébet* pl. Sárospatak különböző iskolái gazdag egyházi iratanyagának több éve folyó kutatásához és feldolgozásához, *Komáromy Sándor* a pataki diákirodalom kézirat anyagának feltárásához kért és kapott – ismételten – szerény anyagi segítséget: *Bajkó Mátyás* az erdélyi fejedelemség iskolakultúrájának, illetve a XVIII–XIX. századi erdélyi protestáns iskolatörténetnek a levéltári forrásait kutatja a nagy múltú erdélyi kollégiumok könyv- és irattáraiban. *Foki Ibolya* a múlt századi regáti (romániai) magyar iskoláknak a – főleg az Országos Levéltárban fellelhető – adatait tárja fel. Fontos munka *Szemkeő Endre* és *Forrai Ibolya* közös vállalkozása, a Magyar Néprajzi Múzeumban található neveléstörténeti vonatkozású kézirat források feldolgozása.

Több pályázó gyűjti neves és kevésbé ismert, de fontos helyi vagy regionális szerepet játszó pedagógusok életének és tevékenységének adatait, készíti műveik bibliográfiáját. Említést érdemel *Tölgyesi József*nek a Veszprém megyei pedagógusok lexikonát megalapozó gyűjtőmunkája, valamint *Komlóssy Ákos*nak a Csongrád megyei tanyavilág egykori tanítóival készülő interjú-gyűjteménye.

Eltérő szempontok és más metódika alapján folyik három megye iskola-, illetve neveléstörténeti adattárának a kiépítése. Bács-Kiskun megye – valamennyi település, illetve iskola történetének fontosabb adatait, könyveszeti és levéltári forrásait stb. tartalmazó – adattárát *Székelyné Kőrösi Ilona*, a Veszprém megyei számítógépes iskolatörténeti adatbankot – bővülő helyi együttműködéssel – *Tóth Dezső* gyarapítja három év óta tervszerűen. A Zala megyei Pedagógiai Intézetben *Kotnyek István* irányításával tavaly kezdődött el a Zala megyei iskolák történetének főbb mozzanatait rögzítő, illetve az elkészült iskolatörténeti feldolgozások

kat tartalmazó megyei adattár kialakítása. A Bács-Kiskun megyében folyó kutatást gazdagítja *Molnár János* késülő megyei neveléstörténeti dokumentumkötete, valamint *Rácz Fodor Sándornak* a megszünt tanyai kisiskolák adatait, továbbá fotóit és egyéb relikviáit őrző gyűjteménye. (Ez utóbbiakat ősszel kiállításon mutatja be a bajai Tanítóképző Főiskola.) *Miklós Tamás* a hazai gyermek- és ifjúsági egyesületek történeti bibliográfiájának elkészítését – és kiadását – követően a zánkai adattárat gyarapítja nagy szorgalommal. Az említett adattárak kialakításának szakmai – módszertani tapasztalatai minden bizonytalanságot is segíthetnek a jövőben hasonló elképzelések megvalósításában. A következő években szorosabb együttműködést építhetnek ki egymással, illetve az OPKM-ben szenvedő központi iskolatörténeti adattárral.

*

A teljeskörű áttekintés kedvéért – röviden – a további két pályázati téma eredményeire is utalok.

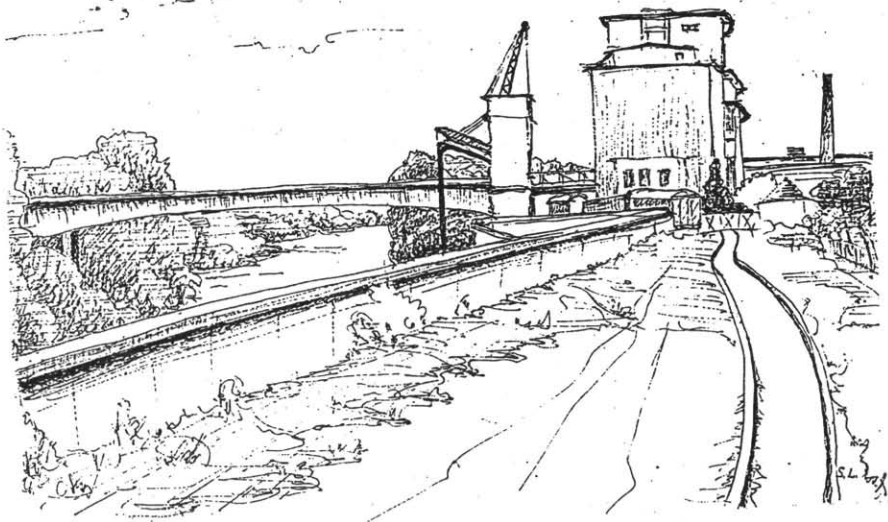
„A neveléstörténet tárgyi emlékeinek felkutatása, gyűjteményé, kiállítással szervezése” című témakörben első helyen a neveléstörténeti tárgyi fotók több éve folyó számítógépes ikonográfiai feldolgozását említhetem, *Munkácsy Gyula* több közgyűjteményt – elsősorban, természetesen az OPKM múzeumi fotógyűjteményét – átfogó munkáját.

Éveken át folyt néhány nagy múltú középiskola szertárainak, tanszergyűjteményeik történeti anyagának szakszerű feldolgozása, így pl. a győri bencés gimnázium természetrajzi gyűjteményéé (*Dékány Ferenc*): az esztergomi Szent István Gimnázium és Szak-

középiskola természettani anyagáé (*Bányai Mátvás*), valamint a XVII. századi sárospataki fizikatanítás rekvizitumaié (*Katona Ferenc*). Székelyudvarhely középiskolai szertárainak értékes anyagát *Volfkori László* mentette meg az enyészettől és a feledéstől. Több általános és középiskola, szakképző, valamint felsőoktatási intézmény kért és kapott segítséget értékes iskolatörténeti gyűjteményük gyarapításához, illetve évfordulóhoz kapcsolódó kiállítások szervezéséhez (példálódó felsorolásuk is terjedelmes listát tenne ki!)

Szeretném megemlíteni viszont a békéscsabai Megyei Múzeum sikeres múlt évi kiállítását a megye iskolaügyének fejlődéséről (*Szabó Ferenc*), továbbá a tatabányai Városi Múzeum 1992-ben rendezett, az olvasás-írás tanításának történetét 1777-től napjainkig bemutató kiállítását, amelyhez ez év szeptemberében az ének-zene-tanítás történetét felidéző kiállítás csatlakozott (*Fürészné Molnár Anikó, Somorjai József*). Várpalotán a hazai kémiatanítás történetét ismertető kiállítás előkészületei folynak.

Külön is szeretném felhívni a figyelmet *Balogh Mihály* eredményes pályamunkájára. Ő az elmúlt évek sikeres győri, szegedi és kaposvári kiállításainak folytatásaképpen a nagy múltú középiskolák könyvtáraiban őrzött muzeális értékű könyvritkaságok vándorkiállítását tervezi 1995–96-ban – az iskola és a könyvtár közös milleniuma jegyében és szellemében.

„A magyar iskola nemzetközi kapcsolatainak bemutatására” törekvő pályázatok közül három kutatás 1992 óta folyamatosan élvezzi az alapítvány ösztönző támogatását (*Kovács József László és Grüll Tibor: Soproni peregrinusok; G. Szabó Botond: A debreceni protestáns peregrináció; Szögi László: Újkori egyetemjárás*). Évről évre gyarapodott a határainkon túl élő magyarság iskolaügyének alaposabb megismerését szolgáló pályázatok száma. Bajkó Mátyás és Foki Ibolya már említett munkáin kívül számos jelentős helytörténeti pályázatra utalha-

tók – Erdélyből, a Felvidékről és a Vajdaságból.

*

Az alapítvány szűkülő anyagi lehetőségei miatt – előreláthatólag – ez volt az utolsó nyilvános pályázat. A következő két évben legfeljebb a jelentősebb kutatások, gyűjtések lezárásához, az eredmények közreadásához és néhány fontosabb központi rendezvény, elsősorban saját intézményi terveink megvalósításához ígérhetünk további segítséget. Alapítványunk, amely az elmúlt évek tüntető közönye közepette őrizte a lángot, szerény lehetőségei szerint, ily módon készül a magyar iskola nyugtalanítóan közeledő, 1996-os milleniumának tisztes megünneplésére.

Kelemen Elemér

(Az MKE körmendi vándorgyűlésén tartott előadás szerkesztett változata)

Nyilatkozat

Alulírottak, az általunk képviselt szervezet nevében, a közgyűteményi és közművelődési terület nemzeti szintű intézményei vezetőinek jelenlétében a mai napon tartott tanácskozás eredményeként az alábbi nyilatkozatot tesszük:

1. A közgyűteményi és közművelődési területek valamennyi szakmai szervezete és a Közgyűteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete a továbbiakban együttműködik a szakmai és érdekképviseleti szempontok érvényesítésében.

2. Az aláíró szervezetek képviselői az együttműködés és az együttes fellépés elhatározásával meg kívánják akadályozni erőik megosztását, egymással való szembe fordítását.

3. A közgyűteményi és közművelődési szakmai és érdekképviseleti szervezetek a továbbiakban kölcsönösen informálják egymást a szakmákat érintő állami és önkormányzati intézkedési tervezetekről, javaslatokról és döntésekről.

Budapest, 1995. február 2.

Fodor István – Magyar Múzeumok Szövetsége

Földiák András – Magyar Népművelők Egyesülete

Kocsis István – Magyar Könyvtárosok Egyesülete

Lehel László – Budapesti Népművelők Egyesülete

Matskási István – Pulszky Társaság

Ódor Imre – Magyar Levéltárosok Egyesülete

Romhányi András – Megyei és Regionális Művelődési Központok Szövetsége

Tyekvicska Árpád – Önkormányzati Levéltárak Tanácsa

Urbán Gyula – Szakszervezeti és Munkahelyi Művelődési Intézmények Egyesülete

Vadász János – Közgyűteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete

Zalainé Kovács Éva – Könyvtári és Informatikai Kamara

Hírlevél a Magyar Könyvtárosok Egyesülete tagjaihoz

Budapest, 1995. február 10.

43. szám

Békés György – 1995. január 11-én temették el a Pest Megyei Könyvtár nyugalmazott igazgatóját. A Hatvani Városi Könyvtár igazgatójaként vált a szakmában közismertté, különösen a kézikönyvtár volt a szívügye. Később óriási energiával vetette bele magát a Pest megyei hálózat átszervezésébe. Magát és másokat nem kímélve dolgozott, de mindig megőrizte humorát, jókedvét. Sallai István tanítványa volt. Családjával és munkatársaival együtt az MKE közössége is fájdalommal búcsúzik tőle.

Az elnökség ülése (1994. dec. 8.) – Az elnökség a tartósan távollévő Vajda Erik elnök visszaérkezéséig behívta az elnökségbe Tuba László póttagot. A választási ügyrend értelmében megválasztotta Poprády Gézát és Kocsis Istvánt az egyesület alelnökeinek, Poprády Gézát egyúttal meghízta azzal, hogy lássa el az ügyvezető elnök funkcióját. Az egyesület új főtitkára Ottovay László lett. Horváth Tibor beszámolt a Tudománypolitikai Bizottság, illetve a Szakirodalmi Információpolitikai Munkabizottság átalakításáról. Az elnökség megvitatta az MKE–OSZK együttműködési megállapodás tervezetét. Az 1995-re szóló munkatervhez az elnökség kérte a tagok javaslatait következő ülésére.

Az MKE elnökségének tagjai – Vajda Erik, elnök, OMIKK, jelenleg külföldön dolgozik; Poprády Géza, alelnök, Vajda Erik távolléte alatt ügyvezető elnök, OSZK, Tel.: 155-6167; Kocsis István, alelnök, Városi könyvtár, Hatvan, Tel.: 37/341-275; Ottovay László, főtitkár, OSZK, Tel.: 175-8012; Fülöp Géza, ELTE, Tel.: 266-9746; Horváth Tibor, OPKM, Tel.: 112-6862; Nagy Attila, OSZK KMK, Tel.: 175-7533/278 m.; Papp István, FSZEK, Tel.: 118-5815; Gellér Ferencné dr., Hajdú-Bihar megyei könyvtár, Debrecen, a tanács elnökeként, Tel.: 52/347-722. Póttagok: Tuba László, Megyei könyvtár, Győr, Tel.: 96/319-997 és Varga Róbert, Megyei könyvtár, Kaposvár, Tel.: 82/317-801. Az elnökség üléseinek állandó meghívott tagja Tóth Gyula, az ellenőrző bizottság elnöke, Tel.: 94/313-892.

Vajda Erik – Ahogy ő fogalmazta, „távelnökként” Sri Lankáról is figyelemmel kíséri az egyesület tevékenységét és folyamatosan számíthatunk az észrevételeire, amelyeket már megküldött pl. az OSZK–MKE megállapodással és a munkatervvel kapcsolatban. Április végétől néhány hetet Magyarországon tölt majd.

A tanács ülése (1995. január 12.) – A legfontosabb napirendi pont a tanács elnökének megválasztása volt. Gócza Gyuláné terjesztette elő a következő jelöltek nevét: Maurer Péter, Gellér Ferencné dr. és Biczák Péter. A kétfordulós szavazás után Gellér Ferencné dr. lett a tanács elnöke, egyben az MKE elnökségének tagja. A tanács további tevékenységével kapcsolatban a következő javas-

latok hangzottak el: a tanács időnként ülésezzen vidéken is (erre jó alkalom lenne pl. március 6–7-én a Hajdú megyei könyvtárosok értekezletével – Nyitott közművelődési könyvtár – összekötve); a tanács támogatása szerepeljen az MKE költségvetésében; a minisztériumi átszervezéssel kapcsolatban felmerült, hogy az elnökség és a tanács hívja meg a két érintett fősztályvezetőt egy beszélgetésre; vitassa meg a szakma a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros különszámában megjelent információs rendszertervet. A KMK jövőjéről tervezett vita Poprády Géza előre nem látott egyéb elfoglaltsága miatt elmaradt.

Művelődési és Közoktatási Minisztériumi átszervezés – A folyamatban lévő átszervezésről értesülve az MKE és a KIK elnöke 1994. december 12-én levelet írt dr. Fodor Gábor miniszternek, amelyben – elismerve, hogy az átszervezés belső ügy – személyes informálódási lehetőséget kértek a könyvtáros szakma társadalmi szervezeti képviselői számára. – 1995. február 2-án összeültek a közgyűjtmenyi és közművelődési szakmai és érdekvédelmi egyesületek képviselői és közös nyilatkozatot írtak alá a szakmai szervezetek és a Közgyűjtmenyi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete közötti együttműködés, az együttes fellépés szándékáról, egymás kölcsönös informálásáról. Az aláírók: Budapesti Népművelők Egyesülete, Könyvtári és Informatikai Kamara, Múzeumi Szövetség, Pulszky Társaság, Magyar Levéltárosok Egyesülete, Önkormányzati Levéltárak Tanácsa, Magyar Könyvtárosok Egyesülete, Magyar Népművelők Egyesülete, Szakszervezetek és Munkahelyi Művelődési Intézmények Egyesülete, Megyei Művelődési Központok Szövetsége, Közművelődési és Közgyűjtmenyi Dolgozók Szakszervezete).

Az elnökség ülése (1995. jan. 26.) – Tájékoztató hangzott el a tanács üléséről, a minisztériumi átszervezésről, a titkárság elhelyezéséről, a vándorgyűlés előkészületeiről és a nemzetközi kapcsolatokról. A főtítkárság előterjesztette az elnökség 1995. évi munkatervének javaslatát. Az elnökség a 3K szerkesztő bizottságában továbbra is támogatta Maurer Péter tagságát, aki 1995-ben a szerkesztő bizottság soros elnöke lesz.

Egri vándorgyűlés – A vándorgyűlés időpontja: 1995. augusztus 9–12. Témája, amelyet a tanács is jóváhagyott: A könyvtár és gazdája. A könyvtárfenntartás kérdései. A szekciók már megfogalmazták terveiket és vezetők január 31-i megbeszélésükön meg is vitatták, hogy rendezvényeik hogyan kapcsolódnak majd a fő témához. – A szervezőktől kapott tájékoztatás szerint előreláthatólag a részvételi díj az MKE tagjainak 1000,- Ft lesz, nyugdíjasoknak 500,- Ft, egyéb résztvevőknek 1500,- Ft, a könyvtároshallgatók 50% kedvezményben részesülnek. – A rendezvények két helyen zajlanak majd, a megyei könyvtárban és a főiskola termeiben. Jól haladnak a vándorgyűléshez kapcsolódó kiállítás előkészületei is. Az egri szervezők az előzetes programot a jelentkezési lappal együtt hamarosan szétküldik.

Hajdú-Bihar Megyei Szervezet – A HBMSZ beszélgetésre hívta tagjait az Országos Szakirodalmi Információs Rendszer előzetes rendszertervéről (3K szürke füzet) debreceni lehetőségeiről 1995. jan. 26-ára a Benedek Elek könyvtárba. Február 10-én könyvtárosbált tartottak a Postás üdülőben. Március 6–7-ére Nyitott közművelődési könyvtár címmel adatbázis-bemutatókat és közhasznú információs börzét terveznek, amelynek helyszíne a megyei könyvtár és az újkerti könyvtár lesz.

Helyismereti Könyvtárosok Szervezete – A HKSZ 1995. január 25-én a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban tartotta tanácskozását a helyismereti cikkek számítógépes feltárásának lehetőségeiről és a tárgyszavazás módszertani problémáiról. Bemutatták a Budapest Gyűjtemény számítógépes programját. A tanácskozáson részt vettek a Bibliográfiai Szekció tagjai is.

Könyvtárostanárook Szervezete – 1995. február 28-án 10.30-kor tartja rendezvényét A Nemzeti Alaptanterv könyvtár-informatika műveltségterületének követelményrendszere címmel, amelyen a szakmai vitát követően a KSZ állásfoglalást készül kialakítani. Az előadó Dán Krisztina lesz, aki szívesen fogad előzetes kérdéseket és véleményeket (Fővárosi Pedagógiai Intézet, 1082 Budapest, Horváth Mihály tér 8.).

Magyar Periodika Kör – 1994 decemberében megtörtént az időszaki kiadványok kiadásában, terjesztésében, könyvtári forgalmazásában érdekelt szakemberek és intézmények szakmai egyesületének hivatalos bejegyzése. A MPK célja, hogy a tudomány és művelődés eme különlegesen fontos területén elősegítse a szakemberek együttműködését, véleménycseréjét; a szakterület fejlesztését; a szakemberek képzését és továbbképzését; kapcsolatot létesítsen és ápoljon a hazai és külföldi szakmai és egyéb szervezetekkel; összegyűjtse a szakemberek véleményét a szakmai sarkalatos kérdéseiben; fontos döntéseknél a szakmai érdekeinek képviselőiben tevékenykedjék. Az egyéni tagok éves tagdíja 200,-Ft. – 1995. január 26-án a MPK rendezvényén öt előadás hangzott el: Marton János: Az orvostudományi folyóirat-ellátottság visszaesése; Rády Ferenc: Az új kötelempéldány rendeletről; Madl Pál: A Librotrade Kft. Szolgáltatásairól; Kázmér Judit: A Libropress 2000 Kft. Szolgáltatásairól; Kertész Margit: A Springer Hungarica Kft. Szolgáltatásairól. Az érdeklődők Fonyó Istvánné elnököt (BME KTK) vagy Nagy Zsoltné titkárt (OSZK) keressék meg.

Műszaki Szekció – Az Országos Széchényi Könyvtár szolgáltatásait bemutató sorozat keretében 1994 december 15-én A Magyar Nemzeti Bibliográfia CD-ROM-on. Bemutató és esettanulmány címmel Sipos Márta és Szűcs Jenőné tartott előadást. A sorozat újabb előadását március hónapra tervezik az MNB Időszaki Kiadványok Bibliográfiája adatbázisáról és kapcsolódó szolgáltatásairól.

Olvasószolgálati Szekció – Az OSZ Székesfehérváron tartotta őszi ülését 1994. december 9–10-én. Használói igények – könyvtári szolgáltatások összefoglaló címen szó esett a szolgáltatások korképéről és kórképéről, a referenzkérdések és az olvasói igények változásáról, a közhasznú információs szolgálatról, a számítógép alkalmazásáról. A résztvevők közül többen vállalkoztak arra, hogy összegyűjtik a könyvtárakban feltett referenzkérdéseket. Ezen az ülésen kerültek szóba a szekció jövő évi tervei, feladatai is.

Vas Megyei Szervezet – A VMSZ évkezdő beszélgetésre hívta tagjait. Könyvtári kérdések két nézőpontból címmel Irene Wormell, a Dán Királyi Könyvtárosképző Főiskola professzora az információs szakemberek új szerepköreiről, Papp István, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár főigazgatóhelyettese a könyvtárügy aktuális kérdéseiről tartott előadást.

Unesco közkönyvtári manifesztum – 1995. január 23-i levelében az IFLA arról értesítette az országos egyesületeket, hogy az Unesco Általános Tájékoztatási programja 1994. novemberi ülésén hivatalosan elfogadta az Unesco új, módosított közkönyvtári manifesztumát. (Az előző változat 1972-ből származik.)

Szövege megjelenik az IFLA Journal következő számában, elektronikus formában hozzáférhető lesz az IFLANET-en is. A magyar fordítás időközben megjelent a Könyvtári Levelező/lap januári számában.

Pulszky Társaság – A Pulszky Társaság – Magyar Múzeumok Egyesülete együttműködést kezdeményez az MKE-vel. Hasznosnak tartanák szervezési-működési tapasztalataink átvételét, egyesületi életünk megismerését. A Társadalomtudományi Szekciót kérjük fel a kapcsolat ápolására, és meghívjuk a Társaság képviselőjét a vándorgyűlés plenáris ülésére.

Györe Pál köszönőlevele – Györe Pál magas kormánykitüntetését (a Magyar Köztársasági Érdemrend Kiskeresztje, polgári tagozat) az MKE korábbi elnökének, Horváth Tibornak írt meleg hangú levelében köszönte meg. Még egyszer gratulálunk!

Könyvtáros Klub – A 2. Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál (1995. április 22–25.) keretében a Kongresszusi Központban könyvtáros klub is működik majd a Tabula Ráza Bt. szervezésében. A tervek szerint lesz könyvtári rendezőbemutató nap, CD-ROM bemutatók, adatbázis-bemutatók, termékbemutatók, előadások. Régi könyvek értékének megóvása címmel egy konferenciára is sor kerül.

9. Európai Olvasáskonferencia – A Magyar Olvasástársaság (HUNRA) szervezésében 1995. július 23. és 27. között kerül sor a 9. Európai Olvasáskonferenciára, melynek témája: Írásbeliség és demokrácia (olvasás tanítás, olvasásra ösztönzés, olvasásfejlesztés: elmélet és gyakorlat). A helyszín a Villányi úti konferenciaközpont lesz. A tanácskozás ideje alatt a konferenciaközpontban könyv- ill. taneszköz-kiállításra is sor kerül. A jelentkezésnek és az angol nyelvű előadások benyújtásának a határideje 1995. január 31. volt. A konferencia titkára: Bátonyi Viola, OSZK, 1827 Budapest. Az IRA (a Nemzetközi Olvasástársaság) Európai Fejlesztési Bizottsága és a HUNRA közösen adja majd közre az előadásokat.

Könyvtári állományvédelem és restaurálás – Ezzel a címmel rendez ún. szatellit-konferenciát – amely az IFLA éves konferenciájához csatlakozik – az IFLA Konzerválási Szekciója, együttműködve az IFLA Állományvédelmi és Restaurálási Magprogramjával. A helyszín az OSZK lesz, az időpont: 1995. augusztus 15–17. A konferencia munkanyelve az angol. A konferencia szakmai szervezője Kastaly Beatrix, az IFLA Konzerválási Szekciójának elnöke (OSZK, 1827 Budapest). A tervezett témák: a könyvmúzeum és az élő könyvtár funkcióinak ellentmondásai a nemzeti könyvtárakban; megelőző állományvédelem; helyreállítás elemi csapások után; a könyvek tömeges restaurálásának módszerei és dilemmái; nemzetközi és regionális törekvések az állományvédelemben és a hozzáférhetőség kiterjesztésében; képzési kérdések. Részvételi díj: 4000 Ft, ha valaki április 30. előtt jelentkezik, ill. 5000 Ft későbbi jelentkezés esetén.

Neumann János Számítógéptudományi Társaság – Informatikai alkalmazások '95 (Hol tartunk ma?) címmel 1995. május 28-tól 31-ig Siófokon tartja 6. országos kongresszusát. 1995. A részletes programról és a jelentkezési lapról a titkárság kérésre szívesen küld másolatot.

Compfair '95 előzetes – 1995. október 10. és 14. között rendezik a Budapesti Nemzetközi Vásárcözpontban a 8. Nemzetközi Számítástechnikai Szakiállítást és Vásárt.

3. Budapesti Nemzetközi Könyvtári és Informatikai Szimpózium – Sikeresen lezajlott az immár igencsak nemzetközivé terebélyesedett holland-magyar szimpózium. Ez évi témája az Új információs termékek és szolgáltatások kifejlesztése és marketingje Európában volt. A megnyitón Hans van Soondal, a holland nagykövet, Bodó Sándor miniszteriumi főosztályvezető és Poprády Géza, az OSZK főigazgatója köszöntő szavai és két holland diák rövid előadása után Emanuella Giavarra, az EBLIDA igazgatója adott áttekintést az aktuális szerzői jogi problémákról, majd Konrád György író szolt meleg szavakkal könyvtárosokkal kapcsolatos emlékeiről. A magyar könyvtárosok képviselőjében örvendetesen sokan tartottak előadást: Nagy Zsuzsanna (BKE), Bana Zsuzsanna és Stubnya György (OMIKK), Rónai Iván (Országgyűlési Könyvtár), Jeszenszky Edit (OSZK), Koncz Judit (Hajdú-Bihar megyei könyvtár), Vasas Livia (SOTE), Sebestyén György (ELTE), Téglási Ágnes (Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskola) és Koltay Tibor (Gödöllői Agrártudományi Egyetem Könyvtára). A szimpóziumnak a BOBCATSSS (Budapest, Oslo, Barcelona, Copenhagen, Amsterdam, Tampere, Stuttgart, Sheffield, Szombathely) néven együttműködő könyvtárosképző intézmények oktatóin és hallgatóin kívül voltak még orosz, ukrán, észt, norvég résztvevői is. Az MKE az útiköltség és a szállásdíj megtérítésével támogatta a vidéki könyvtároshallgatók részvételét.

Európai üzleti információs konferencia (EBIC) – Mint az előző hírlevélben már szerepelt, március 21-én a TFPL Ltd. öt szemináriumot rendez az OSZK-ban, amelyen közép- és kelet-európai könyvtárosok ingyenesen vehetnek részt. A szemináriumok témái: 1. üzleti információs szolgáltatások kialakítása közművelődési és felsőoktatási könyvtárakban; 2. projekt menedzsment technikák könyvtárosok és tájékoztató szakemberek számára; 3. az üzleti információk összegyűjtése, megszervezése, árának kialakítása, reklámozása és értékesítése; 4. könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások marketingje; 5. európai és amerikai vállalati információk értelmezése és felhasználása.

The British Council – A British Council arról tájékoztatta az MKE titkárságát, hogy 1995. szeptember 3–15. között nemzetközi szemináriumot rendez Brightonban vezető könyvtári szakemberek számára, többek között a stratégiai tervezés, a minőségbiztosítás, a teljesítménymérés, az információtechnológia kérdéseiről. A titkárság megkérte a részletes programot, a későbbiekben még visszatérünk erre a rendezvényre.

Egyéb nemzetközi konferenciák: Medical Library Association – 7. nemzetközi kongresszus az orvosi könyvtárügyről Egészségügyi információ a globális falu számára címmel, Washington, D.C: 1995. május 10–12.; ECLIPS (European Convention of Library and Information Products and Services) konferencia és információtechnológiai kiállítás, Amsterdam, 1995. április 10–11.

Meghívás Németországból – Göttingenben 1995. június 6. és 10. között lesz a 85. német könyvtároskonferencia, a német társcegyesületek közös rendezvénye Milyen kihívást jelentenek a könyvtárak számára az elektronikus információhordozók és az új szervezeti formák címmel. Az MKE-t a tervek szerint Vajda Erik elnök képviseli.

Meghívás Ukrajnából – A harkovi Állami Kulturális Főiskola 1995. május 16. és 18. között nemzetközi szemináriumot rendez a Soros Alapítvány támogatásával a könyvtárosképzés átalakulásáról. Az MKE Tóvári Juditot delegálja a

szemináriumra, mivel a nyíregyházi könyvtári tanszék számára értékesek lehetnek az ukrán kapcsolatok, a szervezésében hamarosan induló beregszászi kihe-lyezett képzés érdekében.

Dagesztáni diákok – Az OSZK adta át a titkárságnak azt az angol nyelvű bemutatkozó levelet, amely az Oroszország déli részén fekvő Dagesztán főváro-sából, Mahacskalából, az ottani kulturális főiskola könyvtárszakos hallgatóinak egyesületétől érkezett. Levelezni szeretnének külföldi kollégákkal; az érdeklő-dők a titkársághoz forduljanak.

Gyűjtés szarajevói könyvtárosok javára – Az UNESCO égisze alatt 1994-ben nemzetközi szakértői bizottság alakult a Bosznia-Hercegovinai Nemzeti és Egyetemi Könyvtár újjáépítésének segítése céljából. A bizottság most szolidari-tási felhívással fordult a világ könyvtárosaihoz: „Szarajevó 1000 napja blokád

Hirdessen a

KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS *ban*

**Egész oldalas hirdetés 25 000,
fél oldalas hirdetés 12 500,
negyed oldalas
hirdetés 6250 Forint + 25% ÁFA**

**Kiemelt helyen
– a borító 2. és 3. oldalán –
elhelyezett
egész oldalas hirdetésekért
csak 30 000 Forint + 25% ÁFA
díjat kell fizetni
Esztétikus tervezés
és kivitelezés!**

A KÖNYV, KÖNYVTÁR, KÖNYVTÁROS *ban*

---

hirdessen

alatt áll. A város könyvtárosai komolyan megszenvedik a támadás következményeit, szellemi és szakmai elszigeteltségben élnek. ... Egy szarajevói könyvtáros havi átlagfizetése két dollár, ugyanakkor egy köbméter tüzifa 500 dollárba kerül. ... Ezért felhívjuk a világ könyvtárosait, hogy enyhítsék szarajevói kollégáik nehéz helyzetét. Az Önök adományai nemcsak megkönnyítik majd a város 150 könyvtárosa és családjaik életét, de segítenek majd újraéleszteni a város kulturális életét, amelyben a könyvtárosok mindig nagy szerepet játszottak. Az adományokat egyenlően osztja el a város könyvtárosai között az Unesco képviselő és a Bosznia-Hercegovinai Könyvtárosegyesület jóvoltából.” – A számlaszámokról, ahová az adományokat be lehet fizetni, a titkárságon lehet érdeklődni.

Főállású titkár – A két pályázó közül az elnökség Hegyközi Ilonának, az OSZK KMK munkatársának pályázatát fogadta el. 1995. februárjától az MKE Hold utcai titkárságán dolgozik.

A titkárság elhelyezése – Az OSZK és az MKE 1994. december 15-i megállapodása alapján az OSZK 1995. januárjától az MKE rendelkezésére bocsátott egy szobát a Hold utcai részlegében. Ezzel véget ért az MKE négyéves vendégeskedése a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban, amely az elhelyezésen túlmenően is minden segítséget megadott a titkárság zavartalan működéséhez. Ezúton is köszönjük. A FSZEK-kel való korábbi megállapodás részeként dr. Szabó Sándorné, Éva továbbra is intézi az egyesület gazdasági ügyeit. – A titkárság címe: 1054 Budapest, Hold u. 6. 106. szoba. Tel./Fax: 111-8634. ELLA postafiók: 11200MKE@HUELLA.BITNET. A titkárság szerdán 9 és 17 óra között, valamint pénteken 9 és 13 óra között áll a kollégák rendelkezésére személyes megbeszélés céljára, azaz a munkatársak ekkor biztosan megtalálhatók. Más időpont esetében érdemes előzetesen telefonon egyeztetni. Ottovay László főtítkár minden páratlan hét szerdáján 14 és 17 óra között kereshető fel a Hold utcai titkárságon.

Szervezetek/szekciók címlistája – A legtöbben elküldték már a titkárság részére a tisztségviselő adatait. A teljes címlistát hamarosan minden szervezetnek/szekciónak megküldi a titkárság. Az adatokat átadja a Könyvtárosok zsebkönyve című készülő KMK-kiadvány számára is.

Állást keres – Főiskolai végzettséggel, német-angol középfokú nyelvismerettel könyvtárosnő (44) állást keres. Cím és telefon az MKE titkárságán.

Állást kínál – Az Állatorvostudományi Egyetem Központi Könyvtára (1078 Budapest, István u. 2., Tel.: 322-0849, Cserey Lászlóné dr.) felsőfokú (esetleg középfokú) szakképzettségű olvasószolgálatost keres. Részmunkaidős is lehet. – A Kandó Kálmán Műszaki Főiskola Könyvtára (Budapest, VIII. Tavaszmező u. 17., Tel.: 210-2657, Krasznai Mihályné) közép- vagy felsőfokú végzettséggel, gyakorlatlallal rendelkező könyvtárost keres 3 évre, 6 órás munkaidőre. A számítógépes ismeretek előnyt jelentenek. – A Jahn Ferenc Délpesti Kórház könyvtára (Budapest, XX. Köves út 2-4., Tel.: 284-7610/11-28, Bérci Ildikó) közép- vagy felsőfokú végzettségű könyvtárost keres szerződéssel. – További állásajánlatok az MKE titkárságán!

